

FACULTEIT DER MAATSCHAPPIJ- EN GEDRAGSWETENSCHAPPEN

Implementatie en doelmatigheid van de Deltamethode Gezinsvoogdij

Onderzoek naar de invloed van de Deltamethode Gezinsvoogdij
op het verloop van de ondertoezichtstelling.

2010

Geert Jan J. M. Stams
Mirjam Top – van der Eem
Samantha Limburg
Eveline S. van Vugt
Peter H. van der Laan

Colofon

Amsterdam, maart 2010.

Contact

G. J. J. M. Stams
Universiteit van Amsterdam
Postbus 94208
1090 GE Amsterdam
020 5251310
G.J.J.M.Stams@uva.nl

In opdracht van

Ministerie van Justitie, Wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatiecentrum (WODC),
Den Haag.

Begeleidingscommissie

J. Doek, voorzitter
E. Berben (Bureau Jeugdzorg)
H. van den Bosch (MOgroep)
E. van Dijk (WODC)
P. Grob (Ministerie van Justitie)
W. de Jongste (WODC)
R. Stoel (NFI)

Met dank aan:

Alle medewerkers van de Bureaus Jeugdzorg in Nederland, in het bijzonder de teamleiders en gezinsvoogden die door het invullen van vragenlijsten en het geven van interviews een belangrijke bijdrage hebben geleverd aan de kwaliteit van dit onderzoek.

K. Stals voor haar bijdrage aan het verwerken en interpreteren van de verzamelde gegevens op het gebied van de implementatie van de Deltamethode en F. Oort voor zijn statistische en methodologische adviezen.

R. Brons, N. Nollet, M. Oey, M. Veldhuis en N. Weenink, voor hun bijdrage aan het dossieronderzoek.

© 2010 Universiteit van Amsterdam / WODC, Ministerie van Justitie.

Samenvatting

Vanaf 2002 is gewerkt aan de ontwikkeling van een nieuwe werkwijze voor de uitvoering van de ondertoezichtstelling (OTS), de Deltamethode Gezinsvoogdij. Het doel van het huidige onderzoek was het in kaart brengen van de vordering van de landelijke implementatie van de Deltamethode Gezinsvoogdij en de effecten van de 'werkwijze Delta' op de duur van de ondertoezichtstellingen en het aantal en de duur van uithuisplaatsingen tijdens de OTS. Binnen de 15 Bureaus Jeugdzorg zijn gegevens verzameld bij 30 teamleiders, 58 gezinsvoogden en uit dossiers van 224 onder toezicht gestelde jeugdigen. De OTS van de onder toezicht gestelde jeugdigen duurde gemiddeld 37,5 maanden. Van deze jeugdigen kreeg 58% tijdens de OTS te maken met een uithuisplaatsing, die gemiddeld 17 maanden duurde.

Binnen alle Bureaus Jeugdzorg wordt inmiddels gewerkt volgens de Deltamethode Gezinsvoogdij. De mate waarin en de manier waarop bij de Deltamethode Gezinsvoogdij behorende hulpmiddelen worden gebruikt, verschilt echter tussen de Bureaus Jeugdzorg. Zo gaven de bevroegde teamleiders aan dat 69% van de gezinsvoogden de actie-agenda niet gebruikt en vult 31% van de gezinsvoogden niet consequent een veiligheidslijst in. Bij verschillende Bureaus Jeugdzorg wordt ook gewerkt met aangepaste versies van de instrumenten en hulpmiddelen die horen bij de Deltamethode. Hierdoor komt de landelijke uniformiteit van de werkwijze in het geding. Doorontwikkeling van de methode dient daarom plaats te vinden vanuit een landelijk kader.

De aanvankelijke verlaging van de caseload van gezinsvoogden is sinds de invoering van de Deltamethode onder druk komen te staan. In 57% van de teams van gezinsvoogden is het niet meer mogelijk om een caseload van 17 gezinsvoogdijzaken te handhaven en is de caseload opgelopen naar 18 tot 20 gezinsvoogdijzaken. Ook de werklast van teamleiders en gedragswetenschappers is toegenomen. Dit komt enerzijds doordat zij meer gezinsvoogden moeten begeleiden, en anderzijds doordat een intensievere begeleiding van gezinsvoogden nodig is om te kunnen waarborgen dat de Deltamethode wordt uitgevoerd zoals bedoeld.

Uit de onderzoeksresultaten komt naar voren dat 13 tot 21 procent van de verschillen in de duur van de OTS toegeschreven kan worden aan kenmerken van de gezinsvoogd, waaronder zijn of haar werkwijze. Dit betekent dat de duur van de OTS voornamelijk wordt bepaald door cliëntkenmerken, of anders gezegd, door de ernst van de problematiek van de jeugdige en zijn of haar opvoeders en de noodzaak om hier in een civielrechtelijk kader op in te grijpen. De mogelijkheden voor de gezinsvoogd om de duur van de OTS te beïnvloeden zijn dus begrensd. Desalniettemin zijn er belangrijke effecten van de werkwijze van de gezinsvoogd gevonden op de uitkomstmaten van dit onderzoek.

Zo heeft het methodisch werken volgens de Deltamethode een positief effect op de duur van de OTS, de kans op uithuisplaatsing en de duur daarvan. Wanneer de gezinsvoogd samen met de opvoeders van de jeugdige concrete opvoedingsdoelen stelt in het Plan van Aanpak, hangt dit samen met een verkorting van de duur van de OTS met 8 maanden. Terwijl een toename van de werkervaring van de gezinsvoogd met één jaar gerelateerd is aan een verlenging van de duur van de OTS met een halve maand, blijkt elk extra jaar werkervaring met de Deltamethode juist samen te gaan met een verkorting van de duur van de OTS met 3 maanden. Verder betekent een Plan van Aanpak dat is opgesteld volgens de Deltamethode een halvering van de kans op een uithuisplaatsing. Wanneer er in het Plan van Aanpak bovendien concrete opvoedingsdoelen worden gesteld, kan de duur van de uithuisplaatsing met 14 maanden worden verkort. Hoewel het werken met het Plan van Aanpak en andere hulpmiddelen behorend bij de Deltamethode door een deel van de gezinsvoogden als een 'administratieve last' wordt ervaren, tonen de onderzoeksuitkomsten het belang van deze methodische werkwijze aan.

In dit onderzoek werden nog geen positieve effecten gevonden van houdingsaspecten van de gezinsvoogd. Dit zijn bijvoorbeeld kenmerken van de manier waarop de gezinsvoogd communiceert met de jeugdige of de mate waarin de gezinsvoogd de opvoeders weet te motiveren en activeren om de ontwikkelingsbedreigingen voor het kind op te heffen. Wanneer voldoende tijd wordt vrijgemaakt voor training en begeleiding van gezinsvoogden op dit gebied, kan hier mogelijk verandering in worden gebracht. De methodische werkwijze die verbonden is met de Deltamethode Gezinsvoogdij heeft er volgens teamleiders toe geleid dat het gevoel van veiligheid en zekerheid bij gezinsvoogden is vergroot. Tevens geven teamleiders aan dat zij profiteren van de structuur die de Deltamethode biedt, doordat deze hen de gelegenheid geeft om gezinsvoogden beter te laten focussen op de belangrijkste doelen van de OTS. Hierdoor kunnen ondertoezichtstellingen mogelijk sneller worden afgesloten.

Leeswijzer

Dit onderzoeksrapport bestaat uit vier delen. In het eerste deel (Inleiding) wordt de doelstelling van het onderzoek beschreven en worden de uitkomsten van eerder onderzoek naar de Deltamethode Gezinsvoogdij besproken. In aansluiting hierop worden de verschillende onderzoeksvragen gepresenteerd. Verder bevat de inleiding een korte introductie met betrekking tot de Deltamethode Gezinsvoogdij.

In deel twee (Methode) wordt beschreven wie er aan het onderzoek hebben deelgenomen, welke meetinstrumenten (zoals vragenlijsten) er tijdens het onderzoek zijn gebruikt en hoe het onderzoek is verlopen. In dit deel wordt ook ingegaan op de keuze van de meetinstrumenten en gebruikte statistische analyses. De voor dit onderzoek gebruikte meetinstrumenten kunnen worden opgevraagd bij de contactpersoon van dit onderzoek.

In het volgende deel (Resultaten) wordt eerst een overzicht gegeven van de belangrijkste resultaten die uit de open interviews met teamleiders en het vragenlijstonderzoek bij gezinsvoogden en teamleiders naar voren kwamen. Daarna wordt kort geschetst in welke mate gezinsvoogden nu werken volgens de Deltamethode. Vervolgens worden de analysemethoden die gebruikt zijn voor dit onderzoek beschreven. Aan het einde van elke paragraaf is de uitkomst van de beschreven analyses op een eenvoudige manier weergegeven. De resultaten geven een antwoord op de vraag of en in welke mate kenmerken van de onder toezicht gestelde minderjarigen en de (werkwijze van) de gezinsvoogd van invloed zijn op het verloop van de ondertoezichtstelling.

In het vierde en laatste deel (Discussie) worden eerst kort de belangrijkste resultaten van het onderzoek samengevat. Vervolgens wordt in een tweetal paragrafen (Effectiviteit van de Deltamethode Gezinsvoogdij en Implicaties) dieper ingegaan op de betekenis van de verschillende onderzoeksuitkomsten. Nadat ook de beperkingen van het onderzoek zijn beschreven, wordt het rapport afgesloten met een conclusie waarin de belangrijkste resultaten en de kanttekeningen en implicaties daarvan worden weergegeven.

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Leeswijzer	5
Inleiding	7
Doel van het onderzoek.....	7
De Deltamethode Gezinsvoogdij.....	8
Eerder onderzoek naar de effecten van de nieuwe werkwijze OTS	9
Onderzoeksvragen.....	12
Methode	14
Participanten	14
Procedure.....	15
Instrumenten.....	16
Scoringsinstrument Dossieronderzoek.....	16
Vragenlijst gezinsvoogd.....	19
Vragenlijst middenkader	21
Interview met de teamleider	22
Analyses.....	22
Resultaten	24
Implementatie van de Deltamethode Gezinsvoogdij.....	24
Het proces van implementatie	24
Werken volgens de Deltamethode Gezinsvoogdij.....	30
De Deltamethode Gezinsvoogdij in de toekomst.....	35
Programma-integriteit van de Deltamethode: werken zoals bedoeld	36
Voorspellers van de duur van de OTS en van (duur van) uithuisplaatsing	38
Duur van de ondertoezichtstelling	38
Uithuisplaatsingen tijdens de ondertoezichtstelling	42
Duur van de uithuisplaatsing tijdens de ondertoezichtstelling.....	43
Discussie	45
Samenvatting van de resultaten.....	45
Implementatie van de Deltamethode.....	45
Knelpunten tijdens de implementatie van en het werken met de Deltamethode.....	45
Effect van de Deltamethode.....	46
Effectiviteit van de Deltamethode Gezinsvoogdij in perspectief.....	47
Implicaties.....	48
Beperkingen van de studie.....	51
Conclusie	52
Literatuur	54
Bijlage A	56
Bijlage B	62
Bijlage C	68

Inleiding

Binnen het project Deltaplan Kwaliteitsverbetering Gezinsvoogdij is vanaf 2002 gewerkt aan de ontwikkeling van een nieuwe werkwijze voor de uitvoering van de ondertoezichtstelling (OTS), waarbij wordt uitgegaan van een vaststaande, stapsgewijze, ofwel methodische manier van werken voor de gezinsvoogd (zie het Handboek Deltamethode Gezinsvoogdij, Van Montfoort en PI Research, 2008). Deze nieuwe werkwijze, genaamd Deltamethode Gezinsvoogdij, is gebaseerd op de inhoudelijke uitgangspunten uit de nota 'Leiding geven aan verandering' (Vedivo, 2000) en past binnen het beleidsprogramma voor effectieve jeugdbescherming van het Ministerie van Justitie, genaamd 'Beter Beschermd' (zie Slot, Van Tooren, & Bijl, 2004; Eijgenraam et al, 2007).

De Deltamethode Gezinsvoogdij biedt gezinsvoogden handvatten om meer kindgericht en planmatig te werken, met als doel de hulp aan de onder toezicht gestelde jeugdigen te verbeteren. De Deltamethode Gezinsvoogdij heeft daarmee - indirect - ook als doel de duur van de OTS te verkorten en het aantal en de duur van uithuisplaatsingen tijdens de OTS terug te dringen. Immers, wanneer er tijdens de OTS meer gericht en gestructureerd wordt gewerkt om de veiligheid van de jeugdigen te verbeteren en de bedreigingen van hun ontwikkeling weg te nemen, zullen daarmee de gronden van de OTS eerder kunnen worden opgeheven, met als gevolg een (tussentijdse) beëindiging van de OTS.

Gedurende de ontwikkeling en implementatie van de Deltamethode Gezinsvoogdij heeft op verschillende momenten wetenschappelijk onderzoek plaatsgevonden om te onderzoeken of het werken volgens de Deltamethode Gezinsvoogdij inderdaad tot gevolg had dat ondertoezichtstellingen korter duurden, en minder en kortere uithuisplaatsingen nodig waren. Daarnaast werd door middel van dit onderzoek in kaart gebracht hoe ver de implementatie van de Deltamethode gevorderd was en of de manier van werken van gezinsvoogden veranderde. Onderzoeksuitkomsten boden zo steeds aanknopingspunten voor de verdere ontwikkeling van de Deltamethode, en ook voor vervolgonderzoek. Met de aanbevelingen die naar voren kwamen in het hierboven beschreven onderzoek is rekening gehouden bij de huidige onderzoeksopzet.

Doel van het onderzoek

Het onderzoek dat in dit rapport beschreven wordt, heeft drie doelen. Ten eerste beoogt het de vordering van de landelijke implementatie van de Deltamethode Gezinsvoogdij in kaart te brengen en te inventariseren hoe deze implementatie is verlopen en wat daarbij knelpunten waren. Het tweede doel is het beschrijven van de gevolgen van de nieuwe werkwijze voor het werk van de gezinsvoogden en andere betrokkenen binnen de Bureaus Jeugdzorg en in het

bijzonder voor de doelgroep waarvoor de Deltamethode ontwikkeld is: jeugdigen en hun ouders of andere opvoeders of verzorgers die onder toezicht zijn gesteld door de kinderrechter¹. Het gaat hierbij concreet om de invloed van de werkwijze Delta op de duur van ondertoezichtstellingen, het aantal uithuisplaatsingen en de duur van de uithuisplaatsingen tijdens de periode van ondertoezichtstelling. Ten slotte wordt in kaart gebracht in hoeverre kind- en gezinskenmerken en kenmerken van gezinsvoogden van onder toezicht gestelde jeugdigen de duur van de OTS en de uithuisplaatsingen beïnvloeden.

De Deltamethode Gezinsvoogdij

Om de doelstelling van de OTS, namelijk het wegnemen van de ontwikkelingsbedreiging(en) voor de onder toezicht gestelde jeugdige, te behalen, werken de gezinsvoogden en andere betrokkenen samen met het gezin volgens een in de Deltamethode Gezinsvoogdij vastgelegd 4-stappenmodel. De eerste stap is het in kaart brengen van zowel zorgpunten als sterke punten met betrekking tot de opvoedingssituatie. Deze worden geformuleerd naar aanleiding van het raadsrapport en na overleg met de jeugdige en zijn of haar opvoeders. Het gaat hierbij niet uitsluitend om factoren in de thuissituatie, maar ook daarbuiten, bijvoorbeeld in het sociale netwerk van het gezin of op de school van de jeugdige. De zorgpunten die naar voren komen in de verschillende omgevingen waarin de jeugdige verkeert, worden vervolgens in stap twee vertaald naar mogelijke verstoringen voor de ontwikkeling van de jeugdige, de zogenaamde ontwikkelingsbedreigingen. Deze vormen de grond voor de OTS. Tijdens stap drie brengt de gezinsvoogd samen met de cliënt in kaart wat gewenste uitkomsten zijn voor de ontwikkeling van de jeugdige. Daarna worden in stap vier doelen opgesteld en wordt gekeken welke middelen (bijvoorbeeld gesprekken, hulp of uithuisplaatsing) moeten worden ingezet om deze doelen te kunnen bereiken. Deze vier stappen worden bij tussenevaluaties, maar ook bij plotselinge veranderingen of bij crises, herhaald. Deze stappen worden nadrukkelijk samen met de cliënt genomen, en resulteren in een Plan van Aanpak (PvA) dat als leidraad dient bij het verdere verloop van de OTS. De doelen die bereikt moeten worden om de veiligheid en gezonde ontwikkeling van de jeugdige te waarborgen, worden veelal stapsgewijs bereikt, waardoor de gezinsvoogd in de praktijk werkt aan tussendoelen, die het einddoel dichterbij brengen.

Tijdens de uitvoering van de OTS maakt de gezinsvoogd gebruik van twee belangrijke vaardigheden, namelijk engageren en positioneren. Onder engageren wordt dat verstaan, wat de

¹ In dit rapport wordt hierna steeds gesproken van 'jeugdigen' en 'opvoeders'. Met 'jeugdige' wordt steeds het onder toezicht gestelde kind van 0-18 jaar bedoeld. De term 'opvoeder' kan zowel naar de ouder(s) van deze jeugdige als naar één of meer andere verzorgers of opvoeders verwijzen. Jeugdigen en opvoeder(s) samen worden ook wel cliënt of cliëntsysteem genoemd.

gezinsvoogd doet om de jeugdige en zijn opvoeders te motiveren om actief mee te werken, bijvoorbeeld aansluiten bij de wensen van het gezin en positieve gezinsfactoren benoemen en versterken. Positioneren doet de gezinsvoogd wanneer hij of zij het gezin duidelijk maakt hoe de ontwikkeling en de veiligheid van de jeugdige kunnen worden gewaarborgd. Dit gebeurt door uit te leggen hoe samengewerkt dient te worden en wie daarbij welke rollen, taken, bevoegdheden en plichten heeft. De gezinsvoogd werkt dus zo veel mogelijk samen met het gezin, maar blijft tegelijk gefocust op het doel van de ondertoezichtstelling en laat zich daarbij primair leiden door het belang van de jeugdige.

Om tijdens de OTS volgens het 4-stappenmodel te kunnen werken en het proces van engageren en positioneren te ondersteunen zijn verschillende hulpmiddelen ontwikkeld. Het betreft bijvoorbeeld lijsten met voorbeelden van ontwikkelingsbedreigingen en –uitkomsten, protocollen voor het schrijven van een Plan van Aanpak en het bijhouden van een actieagenda, maar ook instrumenten om de veiligheid van de jeugdige te kunnen bepalen of het bredere (sociale en professionele) netwerk in kaart te brengen.

De werkwijze Delta is kindgericht en vraagt een intensieve samenwerking met het gezin. De invoering van de Deltamethode Gezinsvoogdij loopt daarom parallel aan de doorvoering van een caseload-verlaging voor gezinsvoogden van ongeveer 23 naar 15 zaken per fulltime werkende gezinsvoogd.

In de handleiding en de trainingen bij de Deltamethode Gezinsvoogdij wordt aandacht besteed aan de verschillende vormen van communicatie met en tussen alle betrokkenen van en rond het cliëntstelsel, bijvoorbeeld tijdens huisbezoeken aan de jeugdige, maar ook op het Bureau Jeugdzorg, wanneer gezinsvoogden, teamleiders en gedragswetenschappers samen overleggen en beslissingen nemen. Ten slotte wordt in het handboek beschreven hoe er volgens de Deltamethode gewerkt kan worden in complexe zaken, zoals bij scheiding of wanneer er bij één of meer leden van het gezin sprake is van psychiatrische problematiek en/of een licht verstandelijke beperking (Van Montfoort en PI Research, 2008).

Eerder onderzoek naar de effecten van de nieuwe werkwijze OTS

Eerder onderzoek op het gebied van de Deltamethode Gezinsvoogdij richtte zich op een deel van de Bureaus Jeugdzorg in Nederland, namelijk op de bureaus waar de Deltamethode het eerst, als pilot, werd ingevoerd. Doordat in de verschillende stadia van het implementatieproces van de Deltamethode Gezinsvoogdij onderzoek werd verricht, is inzicht verkregen in de ontwikkeling van de Deltamethode, de implementatie van de methode en het effect van deze vernieuwde werkwijze op de uitvoering van de OTS.

Slot, Van Tooren en Bijl concludeerden in 2004 dat de nieuwe werkwijze Delta een helder kader biedt voor het handelen van de gezinsvoogd, doordat de uitgangspunten van de methode, zoals kindgericht en planmatig werken, maar ook begrippen als engageren en positioneren, duidelijk zijn uitgewerkt. De gezinsvoogden die deelnamen aan de pilot waren overwegend tevreden met deze nieuwe manier van werken en ervoeren minder werkdruk dan de gezinsvoogden uit de controlegroep waarmee zij in het betreffende onderzoek werden vergeleken. Zij misten wel meer expliciete handvatten of richtlijnen in de methode om toe te passen in de vele verschillende situaties en omstandigheden waar cliënten mee te maken hadden. De beoogde gerichtheid op ontwikkelingsbedreigingen en gewenste ontwikkelingsuitkomsten voor de jeugdige kwamen in de praktijk nog onvoldoende tot uitdrukking. Zorgpunten en doelen waren weliswaar vaker kindgericht dan in de vergelijkingsgroep, maar de zorgpunten op het gebied van het kinddomein namen tijdens de OTS duidelijk minder af dan het aantal zorgpunten op het gezins- of omgevingsdomein. Ook het betrekken van cliënten bij het proces van de OTS lukte nog onvoldoende. De tevredenheid van de cliënten was in de pilotgroep wel groter dan de tevredenheid in de vergelijkingsgroep. Ten slotte was met de verbetering van de kwaliteit van de dossiervorming duidelijk een begin gemaakt, maar ontbrak nog vaak een volledige registratie van doelen en heldere vastlegging van (geïndiceerde en andere) externe hulp aan de jeugdige en zijn of haar opvoeders.

Op basis van dit onderzoek konden geen conclusies worden getrokken ten aanzien van de effecten van de Deltamethode Gezinsvoogdij op de duur van de OTS en het aantal en de duur van uithuisplaatsingen, doordat er bij de afsluiting van de dataverzameling nog onvoldoende dossiers waren afgesloten waarbij de Deltamethode was toegepast en alleen afgesloten zaken in het gebruikte onderzoeksmodel konden worden meegenomen in de analyses.

De aanbevelingen van de onderzoekers hadden betrekking op een verdere doorgang van de implementatie en de ontwikkeling van de Deltamethode. Aandachtspunten daarbij waren het beschrijven van de uitvoering van essentiële onderdelen van de methode op gedragsniveau, zodat de uniformiteit van de methode groter zou worden. Verder zou het Informatiesysteem Jeugdzorg (IJ) verbeterd kunnen worden om de bedrijfsvoering en organisatie rondom de Deltamethode te optimaliseren. De onderzoekers gaven ten slotte aan dat vervolgonderzoek nodig is, om meer zicht te krijgen op de effecten van de Deltamethode op de duur van de OTS en de eventuele uithuisplaatsing. Hierbij zou voor een onderzoeksopzet gekozen moeten worden die het mogelijk maakt ook de gevolgen van het werken volgens de Deltamethode op langer lopende ondertoezichtstellingen in kaart te kunnen brengen.

In 2006 werd door Lunenburg, Bijl en Slot opnieuw de stand van zaken van de implementatie en de effecten van de Deltamethode op de kwantitatieve maatstaven (duur van de

OTS en van de eventuele uithuisplaatsingen) onderzocht. De Deltamethode bleek voor een blijvende verandering in de werkwijze van gezinsvoogden uit de pilotgroep te hebben gezorgd, maar over de effecten van Delta op de gemiddelde duur van de OTS konden wederom geen uitspraken worden gedaan. De gevonden kortere gemiddelde duur van de OTS werd namelijk ook gevonden bij de vergelijkingsgroep en werd daarbij vertekend door het feit dat een groot aantal zaken (cases) die door de pilotteams waren opgestart, nog niet waren afgesloten ten tijde van het onderzoek en dus niet konden worden meegenomen in de analyses. Het gebruikte onderzoeksdesign, waarbij alleen recente, volgens de Deltamethode behandelde zaken werden vergeleken met zaken van een controlegroep van niet volgens Delta werkende gezinsvoogden, bleek aldus niet geschikt om de effecten van de Deltamethode op de gestelde kwantitatieve doelen in dit stadium van de implementatie te meten. Nu de implementatie van de Deltamethode verder was gevorderd, kon bovendien niet worden uitgesloten dat de controlegroep inmiddels ook delen van de werkwijze Deltamethode Gezinsvoogdij had overgenomen van de pilotgroep, waardoor de effecten van de nieuwe werkwijze lastig te meten waren.

De onderzoekers deden verschillende aanbevelingen om de veranderingen die gepaard gingen met de invoering van de Deltamethode te kunnen waarborgen, en waren van mening dat toegewerkt zou moeten worden naar een situatie waarbij de Bureaus Jeugdzorg zelf in kaart brengen of er voldoende volgens de Deltamethode wordt gewerkt. Zij kunnen dan ook zelf naar aanleiding van de resultaten van dit onderzoek passende maatregelen nemen met als doel de veranderingen in de werkwijze te bestendigen. Daarnaast gaven de onderzoekers aan dat er tijdens de ondertoezichtstelling meer aandacht dient te worden besteed aan de aard en ernst van de problematiek van de cliënten, en ook aan de verhouding tussen draagkracht en draaglast van gezinnen. Wanneer gezinsvoogden ook op deze gebieden de situatie helder in kaart brengen, kan gewerkt worden aan specifieke aandachtsgebieden en passende hulp worden ingezet.

Eijgenraam et al. (2007) deden naar aanleiding van hun onderzoek naar de implementatie van de Deltamethode en hun ervaringen tijdens het onderzoeksproces aanbevelingen ten aanzien van een duidelijk gestructureerde onderzoeksopzet voor vervolgonderzoek. Zij concludeerden dat bij de verdere ontwikkeling en implementatie van de Deltamethode Gezinsvoogdij gestuurd zou moeten worden op eenheid in de manier van werken van verschillende teams van gezinsvoogden en Bureaus Jeugdzorg. Hiertoe is een uniforme registratie nodig tijdens het proces van de OTS, en moeten instrumenten worden ontwikkeld om het stapsgewijze werkproces te waarborgen en inzichtelijk te maken.

Samengevat blijkt dat er bij de opzet en uitvoering van vervolgonderzoek gekozen moet worden voor een onderzoeksdesign dat het mogelijk maakt de invloed van het werken volgens de Deltamethode Gezinsvoogdij op de duur van de OTS en het aantal en de duur van

uithuisplaatsingen te kunnen meten. Bovendien verdient het aanbeveling om ook de invloed van kind- en gezinsfactoren op deze kwantitatieve variabelen in kaart te brengen, omdat verwacht kan worden dat ook deze invloed uitoefenen op de duur van de OTS en het aantal en de duur van de uithuisplaatsingen, zoals ook blijkt uit internationale onderzoeksuitkomsten op dit gebied (zie bijvoorbeeld Inkelas & Halfon, 1997, en Glisson, Bailey, & Post, 2000). Ten slotte zal, wanneer de Deltamethode landelijk wordt geïmplementeerd, in de onderzoeksopzet rekening gehouden moeten worden met de verschillende stadia waarin de implementatie van de methode zich bevindt bij de verschillende Bureaus Jeugdzorg, en ook met de daarbij behorende variatie in de mate van werken volgens de Deltamethode tussen verschillende teams en gezinsvoogden.

Onderzoeksvragen

Op basis van de doelen van het huidige onderzoek en met het oog op de hierboven beschreven aanbevelingen voor vervolgonderzoek, wordt met dit onderzoek een antwoord gezocht op drie clusters van onderzoeksvragen. De eerste onderzoeksvragen hebben betrekking op de implementatie van de Deltamethode Gezinsvoogdij. De specifieke onderzoeksvragen zijn:

- 1a Op welke wijze is aan de implementatie van de Deltamethode Gezinsvoogdij invulling gegeven?
- 1b Komt de geïmplementeerde nieuwe werkwijze, zoals die nu wordt uitgevoerd, overeen met de bedoelde nieuwe werkwijze Deltamethode Gezinsvoogdij zoals beschreven in het Handboek Deltamethode Gezinsvoogdij?

Bij het beantwoorden van deze onderzoeksvragen zal in het bijzonder aandacht worden besteed aan knelpunten bij de implementatie van en het werken volgens de Deltamethode Gezinsvoogdij.

Het tweede cluster onderzoeksvragen betreft de doelmatigheid van de methode Delta. De onderzoeksvragen zijn: In welke mate worden de doelstellingen van de Deltamethode Gezinsvoogdij gerealiseerd ten aanzien van:

- 2a de verkorting van de duur van de ondertoezichtstelling,
- 2b de daling van het aantal uithuisplaatsingen en
- 2c de verkorting van de duur van de uithuisplaatsingen.

Het derde en laatste cluster onderzoeksvragen betreft de variatie in de mate waarin bovenstaande doelen worden behaald. De onderzoeksvragen zijn: Is de variatie in de mate waarin de doelstellingen zijn bereikt voor 2a, 2b en 2c systematisch gerelateerd aan kenmerken van:

- 3a de organisatie op teamniveau,
- 3b de individuele medewerker c.q. de gezinsvoogd en zijn of haar werkwijze en, ten slotte,
- 3c het individuele kind en gezin.

De verwachting is dat het werken volgens de Deltamethode Gezinsvoogdij een groter effect zal hebben op de duur van de OTS en het aantal en de duur van de uithuisplaatsingen wanneer de implementatie van de methode goed is verlopen. Naar succesfactoren voor een goede implementatie van programma's in de jeugdzorg werd onderzoek gedaan door Stals, Van Yperen, Reith en Stams (2008, 2010). Voor een succesvolle implementatie is het volgens deze onderzoekers onder andere van belang dat implementatie wordt gezien als een proces dat uit verschillende fasen bestaat, die allen belangrijk zijn. Naast aandacht voor de toerusting om te kunnen starten met het werken volgens de te implementeren methode, zijn ook de fasen van adoptie (eigen maken) door professionals die met de methode werken en de borging (blijvend werken zoals bedoeld) van de methode op de lange termijn van belang voor een succesvolle implementatie. Ook de keuze voor een passende implementatiestrategie is belangrijk. De inzet van trainingsbijeenkomsten en het verspreiden van informatie over en hulpmiddelen bij de nieuwe werkwijze zijn bijvoorbeeld weinig effectief wanneer dit niet aansluit bij de behoeften van de professionals die volgens de te implementeren methode werken. Een derde en laatste aandachtspunt is de monitoring van het implementatieproces. Door zicht te krijgen op de invloed van de context waarin de nieuwe methode wordt toegepast, en de behoeften van de professionals die met de methode werken, kan het implementatieproces in alle fasen worden bijgestuurd door middel van het inzetten van effectieve implementatiestrategieën. Om gerichte aanbevelingen te kunnen doen ten aanzien van de optimalisatie van de implementatie en/of borging van de Deltamethode Gezinsvoogdij binnen de Nederlandse jeugdbeschermingssector, zullen deze aandachtspunten in dit onderzoek uitgebreid aan bod komen.

Aangezien het effect van de Deltamethode Gezinsvoogdij op de gemiddelde looptijd van de OTS en het aantal en de duur van uithuisplaatsingen kunnen worden bepaald door factoren op cliënt, voogd- en teamniveau, zullen de verzamelde data worden geanalyseerd met behulp van een multilevel techniek. Hiermee kan onder andere een indruk verkregen worden van de mate waarin een gezinsvoogd invloed kan uitoefenen op de uitkomstmaten, ook los gezien van de mate waarin hij of zij volgens de methode Delta werkt.

Methode

Participanten

De Bureaus Jeugdzorg en hun cliëntenpopulatie vormden de onderzoekspopulatie van dit onderzoek.² Binnen elk van de 15 Bureaus Jeugdzorg werd random een steekproef getrokken van twee teamleiders/werkbegeleiders ($N = 30$) met ieder twee gezinsvoogden die tot hetzelfde team behoorden ($N = 60$) en die minimaal één jaar in dienst waren (een teamleider of werkbegeleider geeft leiding aan een team van gezinsvoogden en superviseert samen met de gedragswetenschapper het proces van de ondertoezichtstellingen). Van elke gezinsvoogd werden de vier laatst afgesloten OTS-zaken geselecteerd voor het onderzoek ($N = 240$). In het geval dat een dossier bestond uit een OTS die was afgesloten en op een andere Bureau Jeugdzorg verder liep, werd dit niet meegenomen in het onderzoek. Daarnaast werd maar één dossier per gezin meegenomen in het onderzoek. Uit voorzorg werd een schaduwsteekproef getrokken van teamleiders en gezinsvoogden met cliëntdossiers, waaruit geput zou kunnen worden in het geval dat een teamleider of gezinsvoogd niet kon of wenste deel te nemen aan het onderzoek. Bij de teamleiders/werkbegeleiders is 2 keer gebruik gemaakt van de schaduwsteekproef (6.7%), één keer was de teamleider slechts tijdelijk in dienst en de tweede keer was er per ongeluk een manager geselecteerd in plaats van een teamleider. Bij de gezinsvoogden werd 8 keer gebruik gemaakt van de schaduwsteekproef (13.3%), 2 keer vanwege langdurige ziekte, 2 keer doordat de geselecteerde gezinsvoogd teamleider was geworden, 3 keer vanwege zwangerschapsverlof en 1 keer omdat de gezinsvoogd in een crisisteam werkte en daardoor geen ondertoezichtstellingen afsloot.

In totaal werden interviews afgenomen bij $N = 30$ teamleiders/werkbegeleiders, van wie $N = 28$ een vragenlijst terugstuurden. De verdeling naar sekse bij de teamleiders / werkbegeleiders was 40.7% man en 51.9% vrouw. Zij waren gemiddeld 47.5 jaar oud ($SD = 7.5$). Alle deelnemende teamleiders hadden minimaal een HBO studie afgerond en hadden gemiddeld 58.4 maanden ($SD = 52.8$) werkervaring als teamleider. Van de $N = 60$ gezinsvoogden die hadden toegezegd deel te nemen aan het onderzoek, werd van $N = 59$ een vragenlijst ontvangen. De sekseverdeling was 28.1% man en 70.2% vrouw. De gemiddelde leeftijd van de gezinsvoogden was 39.6 jaar ($SD = 10.9$) mannen waren gemiddeld 43.1 jaar oud ($SD = 8.6$) en vrouwen waren gemiddeld 37.5 jaar oud ($SD = 10.8$). Alle deelnemende gezinsvoogden hadden

² De landelijk werkende instellingen, zoals de William Schrikker Groep en het NIDOS, werken met duidelijk afwijkende populaties, respectievelijk licht-verstandelijk gehandicapten en asielzoekers, waardoor niet uitgesloten kan worden binnen deze groepen een andere invulling wordt gegeven aan het proces van de ondertoezichtstelling. Daarom is besloten deze instellingen niet te betrekken bij dit onderzoek.

minimaal een HBO-studie afgerond en hadden gemiddeld 74.3 maanden ($SD = 70.1$) werkervaring als gezinsvoogd. De door gezinsvoogden gerapporteerde werkervaring met Delta was 19.2 maanden ($SD = 0.3$).

Uiteindelijk werden in totaal 224 dossiers meegenomen in het onderzoek. Het aantal dossiers viel lager uit dan de geplande 240 dossiers doordat een aantal gezinsvoogden wel al één jaar in dienst was, maar nog geen 4 zaken had afgesloten. De duur van de ondertoezichtstelling was gemiddeld 37,5 maanden ($SD = 32.96$). Van de onder toezicht gestelde jongeren kreeg 58,1% te maken met een uithuisplaatsing (UHP) die gemiddeld 17 maanden duurde ($SD = 29,91$). Daarnaast was er gemiddeld één overdracht per dossier, wat betekent dat er gemiddeld twee gezinsvoogden betrokken waren bij één ondertoezichtstelling (Range = 1-8). De helft van de ondertoezichtstellingen had één gezinsvoogd, 27% twee gezinsvoogden, 12% drie gezinsvoogden en ten slotte 11% vier of meer gezinsvoogden. Wanneer gekeken werd naar alle afgesloten ondertoezichtstellingen in het onderzoek, was een kind bij aanvang van de OTS gemiddeld 10.9 jaar oud ($SD = 5.3$). De verdeling naar sekse was 51% jongens en 49% meisjes. In totaal had 57% van de kinderen een autochtone achtergrond en 43% een allochtone achtergrond, wat betekent dat ten minste één van de biologische ouders niet in Nederland was geboren. Het merendeel van de onder toezicht gestelde kinderen (94%) was in Nederland geboren.

Procedure

Voor het selecteren van de Bureaus Jeugdzorg (en hiermee automatisch ook de teamleiders, gezinsvoogden en dossiers) is gebruik gemaakt van een random steekproeftrekking. Naast deze steekproeftrekking is tegelijkertijd ook een schaduwsteekproef getrokken. Nadat bekend was welke teams aan het onderzoek deelnamen, is contact opgenomen met de Bureaus Jeugdzorg. Wanneer duidelijk was dat zowel de geselecteerde teamleiders als gezinsvoogden konden deelnemen en voldoende OTS zaken (minstens vier gezinsvoogdij zaken) waren afgesloten door de geselecteerde gezinsvoogden, werden de vragenlijsten per post verzonden. De vragenlijsten van de gezinsvoogden konden geretourneerd worden door middel van een retourenvelop en de vragenlijsten van de teamleiders werden opgehaald wanneer het interview met de betreffende teamleider plaatsvond. Het invullen van deze vragenlijsten nam voor zowel de teamleider als de gezinsvoogd ongeveer 90 minuten in beslag.

De interviews met de teamleiders werden zo veel mogelijk gepland op de dag dat ook het dossieronderzoek op de vestiging van de teamleider zou plaatsvinden. Wanneer dit niet lukte, werd het interview apart gepland van het dossieronderzoek of werd het interview telefonisch afgenomen. Het interview met de teamleider vond plaats in een rustige omgeving en duurde

ongeveer 45 minuten. Wanneer het interview was afgenomen werd het interview uitgewerkt en werden de belangrijkste punten hiervan onder elkaar gezet en vergeleken met de andere interviews.

De dossiers ($N = 224$) werden na het bereiken van voldoende inter-beoordelaarsbetrouwbaarheid ($Kappa^3 > .80$) gescoord door een groep hiervoor getrainde onderzoeksstudenten onder begeleiding van twee onderzoekers. Voor het dossieronderzoek was voornamelijk het eerste raadsrapport van belang, daarnaast werden ook de beschikkingen van de rechtbank, het eerste en laatste Plan van Aanpak en het contactjournaal geraadpleegd. Wanneer er belangrijke informatie ontbrak in de dossiers, werd gebruik gemaakt van het computer programma IJ, om de benodigde gegevens alsnog te verzamelen.

Instrumenten

Voor het verzamelen van de onderzoeksgegevens werd gekozen voor een 'vast' en gestandaardiseerd instrumentarium dat identiek was voor alle participanten. Dit instrumentarium bestond uit een analyse per dossier door middel van een checklist, een vragenlijst voor de gezinsvoogd, een vragenlijst voor de teamleider/werkbegeleider en een interview met de teamleider. Items⁴ uit deze meetinstrumenten met inhoudelijke overeenkomsten werden samengevoegd tot schalen, indien daarvoor ondersteuning gevonden werd in Principale Componenten Analyse (PCA). Principale Componenten Analyse is een statistische techniek waarmee vastgesteld kan worden of een aantal vragen zoveel met elkaar gemeenschappelijk hebben dat er sprake is van een onderliggende dimensie. Zo kan bijvoorbeeld vastgesteld worden of enkele vragen over externaliserend probleemgedrag (ongedurig/hyperactief gedrag, antisociaal gedrag, middelenmisbruik en agressief gedrag) tezamen indicatief zijn voor de mate waarin kinderen externaliserend probleemgedrag vertonen. Externaliserend probleemgedrag is in dit geval de dimensie waarop cliënten met elkaar vergeleken kunnen worden.

Scoringsinstrument Dossieronderzoek

In het huidige onderzoek werd gebruik gemaakt van de papieren dossiers zoals die zijn opgemaakt door de gezinsvoogd. Wanneer informatie ontbrak, zoals contactjournaals of het laatste Plan van Aanpak, werd gebruik gemaakt van het computer systeem IJ om een zo compleet mogelijk overzicht te krijgen van alle aanwezige informatie. Om elk dossier op een zelfde wijze te kunnen analyseren was een checklist opgesteld. Per dossier werden waar mogelijk de

³ Cohen's Kappa is een maat voor betrouwbaarheid die laat zien in welke mate er overeenstemming is, gecorrigeerd voor de initiële kans op overeenstemming.

⁴ Vraag, stelling of beschrijving in een meetinstrument.

achtergrondgegevens op kind- en gezinsniveau in kaart gebracht door middel van het eerste deel van de checklist. Dit eerste deel bestond uit vragen die betrekking hadden op : *'pedagogische verwaarlozing'* en *'gezinsconflicten'*. Daarnaast werd tevens gerapporteerd over eventuele aanwezige hulp in het gezin, zoals ambulante hulp, gezinshulp en (bij het einde van de OTS) vervolghulp, bijvoorbeeld: *'onderwijsondersteuning'* en *'ambulante hulp'*. Het laatste deel van de checklist bestond uit vragen die betrekking hadden op de kernelementen van de Deltamethode, zoals het 'Plan van Aanpak', het 'engageren' door de gezinsvoogd en de mate waarin de opvoedingstaken van de ouders en de ontwikkelingstaken van de kinderen concreet zijn beschreven. Een voorbeeld hiervan is: *'De doelen zijn opgesteld aan de hand van concrete opvoedingstaken en opvoedingsvaardigheden van de ouders'*.

Het dossieronderzoek was voor een groot deel gebaseerd op het ZAP-instrument (Lunenberg, Bijl & Slot, 2006), dat eerder werd gebruikt bij onderzoek naar de invloed van het werken volgens de Deltamethode op het proces van de ondertoezichtstelling. Voor het huidige onderzoek werd het instrument uitgebreid met een aantal items op het gebied van verwaarlozing en opvoeding, zodat het geschikt werd om achtergrondvariabelen op kind- en gezinsniveau en ontwikkelingsbedreigingen in kaart te kunnen brengen. Bij het verzamelen van de achtergrondgegevens werd zoveel mogelijk gebruik gemaakt van het raadsrapport, omdat de gegevens uit dit rapport gebaseerd zijn op kenmerken en problematiek van het gezin vóór de aanvang van de OTS en op die manier niet beïnvloed zijn door de OTS-maatregel. In 20 gevallen kon er geen gebruik worden gemaakt van het raadsrapport omdat dit niet aanwezig was in het dossier.

In Principale Componenten Analyse werd ondersteuning gevonden voor twee schalen die betrekking hadden op internaliserende en externaliserende problemen van het kind. De schaal voor 'internaliserende problemen' bestond uit 4 items – somberheid/depressie, angsten, automutilatie en suïcidale gedachten – en was voldoende betrouwbaar ($\alpha = .62$)⁵. De schaal voor 'externaliserende problemen' bevatte eveneens 4 items – ongedurig/hyperactief gedrag, antisociaal gedrag, middelenmisbruik, agressief gedrag – en had een goede betrouwbaarheid ($\alpha = .75$). Naast internaliserende en externaliserende gedragsproblematiek van het kind werden zorgpunten van het kind in kaart gebracht, waarbij een onderscheid werd gemaakt tussen kinderen (jonger dan 12 jaar) en adolescenten (12 jaar of ouder). De schaal 'zorgpunten kind' bestond uit 11 items en had een α van .89. Een voorbeeld van een item uit deze schaal is *'gevoelens reguleren'*. De schaal 'zorgpunten adolescent' bestond uit 9 items en had tevens een goede betrouwbaarheid ($\alpha = .76$). Voorbeelditems hiervan zijn *'vrienden met probleemgedrag'* en *'problemen*

⁵ De mate van betrouwbaarheid wordt uitgedrukt in Chronbach's Alpha. In wetenschappelijk onderzoek wordt een waarde van .60 beschouwd als voldoende, terwijl een waarde van .80 of hoger als goed aangemerkt kan worden.

met autonomie ten opzichte van ouders'. Ten behoeve van de analyses werden de twee schalen samengevoegd na standaardisatie.

De vier items die betrekking hadden op 'zorgpunten van het gezin' bleken in een Principale Componenten Analyse één dimensie te vormen, namelijk 'opvoeding en verwaarlozing' ($\alpha = .78$). Naast deze dimensie werden er individuele items meegenomen over de voorgeschiedenis van het kind, waaronder 'seksueel misbruik', 'mishandeling (lichamelijk)', 'criminaliteit in het gezin' en '(echt)scheiding vóór de OTS'. Naast deze punten uit de voorgeschiedenis van het kind werden ook de volgende zaken geregistreerd: leeftijd van het kind bij aanvang van de OTS, geslacht, geboorteland en woonsituatie van het kind (woonachtig bij ten minste één van de biologische ouders of niet), culturele achtergrond van het kind (is één van de biologische ouders niet in Nederland geboren), het aantal inwonende kinderen in het gezin van het onder toezicht gestelde kind, of er sprake was van seksueel misbruik binnen het gezin, of er aanwijzingen waren dat het kind pedagogisch of emotioneel verwaarloosd werd en of het kind en de ouders wel of geen hulpverlening hadden genoten voor aanvang van de OTS.

Bij de zorgpunten van de wijdere omgeving van het kind werd gebruik gemaakt van één schaal, namelijk 'school en leren'. Een voorbeeld item van deze schaal is; 'gebrek aan schoolmotivatie'. Deze schaal bestaat uit een viertal items en had een α van .87.

Naast deze 'kindkenmerken', werden in het dossieronderzoek 'Deltakenmerken' gescoord. Een voorbeeld hiervan is 'engageren'. Deze schaal bestond na een principale componenten analyse uit 5 items en had een betrouwbaarheid van $\alpha = .82$. Naast deze schaal zijn tevens enkele losse items meegenomen in de analyses die betrekking hebben op de Deltamethode Gezinsvoogdij, namelijk of het Plan van Aanpak wel of niet volgens de Deltamethode Gezinsvoogdij was opgesteld, of de opvoedingstaken in de doelen concreet door de gezinsvoogd waren opgesteld en of de ontwikkelingstaken in de doelen concreet waren geformuleerd.

Ten slotte is een aantal kenmerken van de OTS gescoord: het aantal gezinsvoogden dat betrokken was bij het gezin tijdens de OTS, de duur van de uithuisplaatsing, en de aanwezigheid van een eventuele voorlopige ondertoezichtstelling of uithuisplaatsing voorafgaand aan de OTS.

In tabel 1.1 op de volgende bladzijde wordt een overzicht gegeven van alle schalen die zijn geconstrueerd uit de gegevens die werden verzameld door middel van het dossieronderzoek.

Tabel 1.1. Schalen scoringsinstrument dossieronderzoek

Construct	Items	N	Min.	Max.	Mean	SD	α
Psychopathologie kind: internaliserend	4	216	0,00	2,00	0,42	0,55	0,62
Psychopathologie kind: externaliserend	4	220	0,00	2,00	0,68	0,71	0,75
Zorgpunten kind	11	111	0,00	2,00	0,77	0,62	0,89
Zorgpunten adolescent	6	113	0,00	2,00	1,27	0,60	0,76
Zorgpunten gezin: opvoeding en verwaarlozing	4	210	0,00	2,00	0,94	0,68	0,78
Zorgpunten wijdere omgeving: school en leren	4	224	1,00	4,00	2,02	0,93	0,87
Engageren door gezinsvoogd	5	224	1,00	3,00	2,24	0,70	0,82

Vragenlijst gezinsvoogd

Iedere gezinsvoogd heeft ten tijde van het onderzoek een vragenlijst toegestuurd gekregen. Het doel van de vragenlijst was een duidelijk beeld te krijgen van de werkwijze van de gezinsvoogd en de mate van implementatie van Deltamethode Gezinsvoogdij binnen het team / BJZ van de betreffende gezinsvoogd te bepalen.

Het eerste deel van de vragenlijst bestond uit vragen over de werkervaring, genoten opleidingen en gevolgde trainingen en cursussen door de gezinsvoogd. Daarnaast werd er in de vragenlijst ingegaan op de caseload van de gezinsvoogd⁶. Een voorbeeld van een vraag over de caseload is: *'Heeft u in 2008, meer dan een maand, zaken van zieke collega's bovenop uw eigen caseload gekregen?'*. Het tweede deel van de vragenlijst bestond uit een borgingslijst die inging op de mate van werken volgens de Deltamethode Gezinsvoogdij. Een voorbeeld van een vraag over het werken volgens de Deltamethode Gezinsvoogdij is: *'Ik werk samen met de jeugdige aan het Plan van Aanpak'*. Op basis van Principale Componenten Analyse kon een onderverdeling worden gemaakt in een viertal schalen: 'engageren door de gezinsvoogd', 'positioneren door de gezinsvoogd', 'methodisch werken door de gezinsvoogd' en het 'bespreken van veiligheid door de gezinsvoogd'. De schaal 'engageren door de gezinsvoogd' ($\alpha = .74$) bestond uit 6 items. Een voorbeelditem uit deze schaal is: *'Ik sluit aan bij de wensen van het gezin'*. De betrouwbaarheid van de overige drie schalen varieerden van $\alpha = .76$ (methodisch werken) tot $\alpha = .81$ (positioneren). Een voorbeeld item van positioneren is: *'Ik stel grenzen ter bescherming van de jeugdige'*. Een voorbeeld item uit de schaal 'methodisch werken' is: *'Ik werk ook in crisissituaties met het 4-stappenplan'*. Ten slotte een voorbeeld van de schaal 'veiligheid': *'Ik praat met ouders over het thema veiligheid'*.

⁶ Vragen over de caseload, waaronder factoren die hierop van invloed zijn, en vragen over het werken volgens de Deltamethode Gezinsvoogdij werden ontleend aan het onderzoek van Heinrich en Krooi (2009).

Tabel 1.2. Schalen vragenlijst gezinsvoogd en teamleider

Construct	Items	N	Min.	Max.	Mean	SD	α
Engageren door gezinsvoogd	6	57	2,00	4,33	3,45	0,50	0,74
Positioneren door gezinsvoogd	4	57	3,00	5,00	4,26	0,41	0,81
Methodisch werken door gezinsvoogd	5	56	1,40	4,40	2,98	0,68	0,76
Werken aan veiligheid door gezinsvoogd	7	57	2,86	4,86	3,91	0,48	0,77
Ervaring implementatie van de gezinsvoogd	7	56	2,14	9,43	6,20	1,53	0,90
Veranderingsbereidheid: DDQ	41	57	2,08	6,00	3,53	0,81	0,86
Werken volgens Delta: oordeel over GV van teamleider	32	52	1,58	2,90	2,37	0,34	0,93

Het tweede deel van de vragenlijst bestond uit een Nederlandse vertaling van de 'Decision Determinants Questionnaire' (DDQ) (Bijl & Van den Boogaart, 1992) waarmee inzicht werd verkregen in de bereidheid tot verandering van de organisatie, zoals gezien door teamleiders en gezinsvoogden. De DDQ is een vragenlijst bestaande uit acht subschalen; ability (bekwaamheid), values (waarden), idea (idee), circumstances (omstandigheden), timing (timing), obligation (verplichting), resistance (weerstand) en ten slotte yield (opbrengst). De subschalen vormen tezamen de schaal 'bereidheid tot verandering', waarmee gekeken wordt naar de mate waarin medewerkers bereid zijn om te veranderen ten aanzien van de nieuwe methodiek die geïmplementeerd wordt. Voorbeelden van stellingen uit de lijst zijn; '*De medewerkers van onze instelling hebben voldoende vaardigheden om de innovatie uit te voeren*' en '*De directie van onze instelling hecht grote waarde aan de invoering van de innovatie*'. Uit onderzoek van Bijl en Van den Boogaart (1992) bleek dat de DDQ goede psychometrische kwaliteiten heeft en een valide instrument is om de bereidheid tot verandering mee te meten. In het huidige onderzoek varieerde de betrouwbaarheid van de afzonderlijke DDQ-schalen van $\alpha = .60$ (voor de subschalen 'obligation' en 'circumstances') tot $\alpha = .93$ (voor de subschaal 'Yield'). De totaalscore van de DDQ is een gemiddelde van de scores op de 8 schalen en had een betrouwbaarheid van $\alpha = .86$.

Met de DDQ wordt de bereidheid tot verandering van professionals gemeten en wordt niet gekeken naar de inzet van het management om de implementatie in goede banen te leiden. Daarom is de DDQ uitgebreid met een zelf geconstrueerde vragenlijst over verschillende strategieën voor een effectieve implementatie van een methode of interventie, ontleend aan Stals et al. (2008). Daarnaast bevatte deze zelf geconstrueerde vragenlijst ook vragen over de persoonlijke beleving van de implementatiestrategieën die zijn gebruikt bij de invoering van de Deltamethode Gezinsvoogdij. Een voorbeeld hiervan is '*De volgende activiteiten zijn ingezet om zowel mij als mijn team van gezinsvoogden toe te rusten om te leren werken met de Deltamethode*'. Hierbij kon worden aangegeven welke soort activiteiten zijn gebruikt, zoals '*workshops*' en '*voortgangsgesprekken*'.

Naast het aangeven van de gebruikte strategieën kon tevens aangegeven worden in hoeverre de gezinsvoogd vond dat deze strategie paste bij de behoefte van het team en van hem of haarzelf, door middel van het geven van een cijfer tussen 1 en 10. Uiteindelijk is op basis van een Principale Componenten Analyse een schaal geconstrueerd die bestond uit 7 items met een goede betrouwbaarheid ($\alpha = .90$).

De vragenlijst voor de gezinsvoogd werd afgesloten met een deel waarin aandacht was voor de werkbeleving van de gezinsvoogd. Voor het construeren van dit deel is gekozen voor een drietal onderwerpen uit de 'Vragenlijst Beleving en Beoordeling van de Arbeid (VBBA), namelijk: 'relatie met collega's', 'relatie met directe leiding' en 'werktempo en werkhoeveelheid' (Van Veldhoven, Meijman, Broersen & Fortuin, 2002). Een voorbeeldvraag uit de schaal 'relatie met collega's' is *'Is uw verstandhouding met collega's goed?'*. Het oordeel van de COTAN over de VBBA is dat alle schalen unidimensioneel zijn en dat de drie schalen die in het huidige onderzoek gebruikt worden betrouwbaar zijn en een goede begripsvaliditeit hebben. De betrouwbaarheden van de drie schalen van de VBBA die uit analyses van dit onderzoek zijn gekomen zijn $\alpha = .82$ voor 'Relatie met collega's', $\alpha = .86$ voor 'Relatie met directe leiding' en $\alpha = .86$ voor 'Werktempo en werkhoeveelheid'.

Losse items die naast bovengenoemde schalen werden meegenomen in de analyses zijn of de gezinsvoogd wel of niet op de caseload-norm van de Deltamethode Gezinsvoogdij zat van maximaal 1:17, het totaal aantal maanden werkervaring als gezinsvoogd, het aantal maanden dat de gezinsvoogd volgens de Deltamethode Gezinsvoogdij werkt en het totaal aantal Deltatrainingen.

Vragenlijst middenkader

De inhoud van de vragenlijst voor het middenkader (teamleider/ werkbegeleider) had voor een groot deel dezelfde opbouw en inhoud als de vragenlijst voor de gezinsvoogd, maar werd uitgebreid met een onderdeel dat betrekking had op het functioneren van de gezinsvoogd die deelnam aan het onderzoek en begeleid werd door het geselecteerde middenkader.

Het extra onderdeel van deze vragenlijst bestond uit twee identieke delen, waarbij het de bedoeling was dat diegene die het meest zicht heeft op het functioneren van de gezinsvoogd de vragenlijst zou invullen. Dit kon de teamleider, gedragswetenschapper of werkbegeleider zijn. De stellingen die in deze lijst staan, hadden allen betrekking op het functioneren van de gezinsvoogd volgens de Deltamethode gezinsvoogdij en bevatte stellingen zoals: *'de gezinsvoogd geeft korte samenvattingen'* en *'de gezinsvoogd is transparant over informatie uit de tweede hand'*. Een Principale Componenten Analyse liet zien dat de items van de vragenlijst tezamen één factor vormden, met een betrouwbaarheid van $\alpha = .93$. Dit onderdeel van de vragenlijst werd grotendeels gebaseerd

op het onderzoek naar het kwaliteitssysteem van de Deltamethode binnen de gezinsvoogdij van Heinrich en Krooi (2009).

Interview met de teamleider

In het interview met de teamleider werd ingegaan op de belangrijkste pijlers van de Deltamethode. In het eerste deel van het interview werd ingegaan op de caseload van het team. Er werd bijvoorbeeld gevraagd in hoeverre er sprake was geweest van caseloadverlaging in het team van de ondervraagde teamleider en hoe hij/zij hier mee is omgegaan en indien sprake was van caseloadverlaging welke positieve gevolgen deze verlaging met zich had meegebracht. Het tweede deel van het interview bestond uit vragen over de versterking van de bedrijfsvoering. Hierbij moet worden gedacht aan vragen als: *'Welke invloed heeft de Deltamethode gehad op het ziekteverzuim binnen uw team?'* Het derde deel van het interview betrof het proces van implementatie van de Deltamethode, waarbij werd ingegaan op de Deltamethode zelf en de gebruikte implementatiestrategieën. In het vierde deel van het interview werd ingegaan op de uitvoerbaarheid van de Deltamethode Gezinsvoogdij. Hierbij werden vragen gesteld over bruikbaarheid van de hulpmiddelen die worden ingezet en over de mate waarin het protocol praktisch uitvoerbaar is. Met 'protocol' worden alle hulpmiddelen en regels bedoeld waaraan men zich, ten behoeve van de Deltamethode Gezinsvoogdij, moet houden. Het interview werd afgesloten met vragen over eventueel zelf aangebrachte accenten binnen de Deltamethode Gezinsvoogdij en de mening van de teamleider over de nieuwe methode. Het interview voor teamleiders bestreek dezelfde onderwerpen als de afgenomen vragenlijst voor het middenkader en werd gebruikt om de kwantitatieve uitkomsten die hieruit voortkwamen beter te kunnen interpreteren.

Analyses

Voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen is gebruik gemaakt van verschillende analyses. De eerste onderzoeksvraag betreft de mate waarin gezinsvoogden werken volgens de Deltamethode. Om hierop antwoord te geven werd gebruik gemaakt van een kwalitatieve analyse van de open interviews, beschrijvende statistische technieken en variantie-analyse. De multilevel analyse (Goldstein, 1995) is gebruikt om antwoord te kunnen geven op de volgende onderzoeksvraag; *'Welke onafhankelijke variabelen op zowel dossierniveau als gezinsvoogdniveau, hebben invloed op de duur van de ondertoezichtstelling?'*. De uitkomstvariabele 'duur van de OTS' werd met een logaritmische bewerking tot normaal getransformeerd (Tabachnick & Fidell, 1996). Vervolgens werd er van een multilevel analyse met

een dichotome uitkomstvariabele gebruik gemaakt om de vraag naar de invloed van Delta op uithuisplaatsing tijdens de ondertoezichtstelling te kunnen beantwoorden. Er is voor een dichotome uitkomstvariabele (wel of geen uithuisplaatsing) gekozen, omdat het onmogelijk bleek om met behulp van gegevens uit het dossier het aantal uithuisplaatsingen valide en betrouwbaar te meten. De mogelijke effecten van Delta op de duur van de uithuisplaatsing werden eveneens met behulp van multilevel analyse onderzocht. Ook in dit geval werd de uitkomstvariabele via een logaritmische bewerking tot normaal getransformeerd. Door middel van 'Expectation Maximalization' werden ontbrekende scores op variabelen geschat op basis van beschikbare gegevens. Bij het uitblijven van significante effecten op team- of gezinsvoogdniveau werden multiple hiërarchische of logistische regressie analyses uitgevoerd op alleen de dossierdata.

Resultaten

Implementatie van de Deltamethode Gezinsvoogdij

In het kader van het onderzoek zijn semigestructureerde interviews gehouden met $N = 28$ teamleiders van gezinsvoogden. Het doel van de interviews was het verzamelen van kwantitatieve en kwalitatieve informatie over de stand van zaken van de implementatie van de Deltamethode Gezinsvoogdij en het in kaart brengen van knelpunten die zich daarbij hebben voorgedaan. Deze informatie werd aangevuld met opmerkingen naar aanleiding van ingevulde open vragen in de vragenlijsten van teamleiders ($N = 28$) en gezinsvoogden ($N = 59$).

Doordat de bevroegde teamleiders en gezinsvoogden werken bij Bureaus Jeugdzorg uit heel Nederland, ontstaat een representatief en genuanceerd beeld van de implementatie van de Deltamethode Gezinsvoogdij en de problemen of knelpunten die zich daarbij voordeden. De Deltamethode is op deze Bureaus Jeugdzorg op uiteenlopende momenten geïntroduceerd, waardoor de informatie uit de interviews een goed beeld geeft van de vordering van de implementatie van de nieuwe werkwijze gezinsvoogdij in Nederland.

Belangrijk voor de interpretatie van onderstaande gegevens is dat de informatie werd vergaard met behulp van open vragen. In een aantal gevallen is geïnventariseerd hoe vaak bepaalde antwoorden werden gegeven door gezinsvoogden en/of teamleiders en deze frequentie werd vervolgens uitgedrukt in percentages van het totaal aantal respondenten. Wanneer er in onderstaande tekst een percentage wordt gegeven, drukt dit uit hoe groot het deel van de gezinsvoogden en/of teamleiders is dat een bepaald antwoord gaf.

Het proces van implementatie

Informatieverstrekking voorafgaand aan de implementatie van de Deltamethode

Uit de vragenlijsten voor de gezinsvoogden bleek dat een derde van de gezinsvoogden van mening is dat de informatieverstrekking over de Deltamethode Gezinsvoogdij niet aansloot bij hun behoeften. De informatieverstrekking werd aanvankelijk als onpersoonlijk ervaren, doordat deze niet aan individuele gezinsvoogden gericht was. Voordat de Deltamethode Gezinsvoogdij binnen de verschillende Bureaus Jeugdzorg 'officieel' werd geïntroduceerd, circuleerde er op het internet en in de media al informatie over de Deltamethode. Voor een aantal teamleiders en gezinsvoogden (14%) was het op dat moment onduidelijk hoe ze deze informatie moesten gebruiken en wanneer de Deltamethode daadwerkelijk een rol zou gaan spelen binnen hun BJZ. De informatie die zij ontvingen sloot dus niet aan bij de kennis waarover zij al beschikten, wat zorgde voor verwarring.

De informatie die in introductiebijeenkomsten en via brieven, e-mails en folders werd verspreid binnen de Bureaus Jeugdzorg werd over het algemeen als 'te abstract' ervaren. De informatie ging niet concreet in op de veranderingen die de invoering van de Deltamethode voor gezinsvoogden en teamleiders met zich mee zou brengen, maar was vooral gefocust op de doelen van de invoering van de methode. Ook het 'waarom' van de invoering van de Deltamethode werd onvoldoende belicht. Mogelijk is dat een reden voor het feit dat 23% van de gezinsvoogden van mening is dat de nieuwe werkwijze 'van bovenaf' werd opgelegd en dat er weinig of geen ruimte was om mee te denken over de implementatie van de Deltamethode. Gezinsvoogden voelden zich wat dat betreft onvoldoende gehoord.

Samengevat kan worden gesteld dat teamleiders en gezinsvoogden ontevreden waren met de manier waarop en in welk stadium informatie werd verstrekt. Sommige (media-) informatie kwam te vroeg en was verwarrend, terwijl concrete informatie over het tijdspad en de gevolgen van de implementatie bij verschillende Bureaus Jeugdzorg te laat kwam en vaak niet aansloot bij de al aanwezige kennis.

De Deltatrainingen

Teamleiders, gedragswetenschappers en gezinsvoogden volgden in het kader van de implementatie van de Deltamethode Gezinsvoogdij, een Deltatraining die werd ontwikkeld door het consortium van Adviesbureau Van Montfoort, PI Research en Pro Education. Medewerkers van het consortium verzorgden ook de trainingsbijeenkomsten. De Deltatrainingen die de teamleiders volgden, werden in 63% van de gevallen positief ontvangen. De teamleiders waren vooral tevreden over het feit dat er voldoende tijd was voor interactie, zowel met elkaar als met de trainer van de Deltatraining. Deze interactie misten zij soms tijdens hun dagelijkse werkzaamheden. In 10% van de gevallen waren de ervaringen van teamleiders met de Deltatraining negatief. De teamleiders vonden dan voornamelijk dat de methode niet goed aansloot op de al aanwezige kennis en vaardigheden van de teamleiders en ervoeren de training hierdoor soms als betuttelend. Daarnaast waren zij ontevreden over de kwaliteit van de trainers, die soms onvoldoende op de hoogte waren van de praktijk waar jeugdbeschermers dagelijks mee worden geconfronteerd, zoals de complexiteit van de gezinsproblemen en de problemen die een intensieve samenwerking met de jeugdigen en zijn opvoeders in de weg kunnen staan. Teamleiders waren het erover eens dat de training, hoewel vaak nuttig, veel tijd kostte.

De gezinsvoogden waren eveneens overwegend positief over de Deltatrainingen die zij hadden gevolgd (63%). Gezinsvoogden die ontevreden waren (37%), hadden met name moeite met het feit dat de trainingen tijdens het geven nog in ontwikkeling waren en nog niet compleet waren (58%), en vonden dat hun trainer(s) niet wist(en) aan te sluiten bij hun belevingswereld en

hun niveau van kennis en ervaring. De trainers gingen naar hun mening bijvoorbeeld te veel uit van een meewerkend cliëntsysteem waarmee rustig kon worden overlegd, ook in stressvolle situaties. Verder werd ook 'gebruiksklare' concrete informatie gemist. Gezinsvoogden kregen bijvoorbeeld wel informatie over het begrip 'engageren', maar hadden daarbij graag voorbeelden gekregen op handelingsniveau. Wat konden zij doen of zeggen om in verschillende situaties ouders (opnieuw) te betrekken bij het proces van de OTS? De hoeveelheid praktische informatie was naar hun mening niet voldoende, zodat gezinsvoogden bij de introductie van de Deltamethode over weinig handvatten beschikten om een goede brug te kunnen slaan van de theorie naar de praktijk. Niet alle gezinsvoogden misten deze concrete informatie: 41% was wel tevreden over de inhoud van de trainingen. Ten slotte hadden gezinsvoogden tijdens de trainingen graag meer informatie ontvangen over het gebruik van de Deltamethode in specifieke situaties, zoals bij psychiatrische problemen in het gezin of bij echtscheiding. Zij vonden de Deltamethode te veel toegespitst op één doelgroep: die van een goed meewerkend gezin met relatief eenvoudige problematiek op het gebied van opvoeding en ontwikkeling.

Zowel teamleiders als gezinsvoogden gaven aan dat de trainingen positiever werden ontvangen door gezinsvoogden die relatief kort werkzaam waren in hun functie. Hun instroomniveau sloot beter aan bij hetgeen in de cursus werd aangeboden, maar deze gezinsvoogden vormden tegelijk de groep die graag meer praktische handvatten had gekregen. Bij gezinsvoogden die al langer in dienst waren riep de invoering van de Deltamethode meer weerstand op. Zij waren ook vaker ontevreden over de trainer en over de inhoud van de Deltamethode. Mogelijk hangen deze twee zaken met elkaar samen.

Teamleiders (57%) merkten ten slotte op dat er tijdens de Deltatraining van de gezinsvoogden onvoldoende werd ingegaan op het belang van een nieuwe werkwijze binnen de gezinsvoogdij, hetgeen het draagvlak voor de Deltamethode had kunnen vergroten bij beide groepen gezinsvoogden. Nu was het in het vervolgproces veelal de taak van de teamleider, om het nut van de nieuwe methode steeds opnieuw onder de aandacht te brengen.

Samengevat werd de genoten Deltatraining door gezinsvoogden en teamleiders in het algemeen als voldoende beoordeeld, maar werd er onvoldoende gedifferentieerd naar verschillende niveaus van kennis en ervaring van teamleiders en gezinsvoogden, en ontbrak duidelijke informatie over het belang van de invoering van een nieuwe werkwijze in de jeugdbescherming.

Verlaging van de caseload bij de invoering van de Deltamethode Gezinsvoogdij

Uit de gesprekken met teamleiders bleek dat in alle teams de bij de Deltamethode Gezinsvoogdij behorende caseloadverlaging is doorgevoerd. Het tijdstip van deze invoering varieerde echter van begin 2003 tot en met begin 2009. De mate waarin de teams deze caseload verlaging naar 15-17 gezinsvoogdijzaken per fulltime werkende gezinsvoogd in stand hebben kunnen houden is verschillend: in 43% van teams was dit mogelijk, in de overige teams niet, gemiddeld werkten de gezinsvoogden uit hun teams aan 18-20 gezinsvoogdijzaken tegelijk. Hierbij is het belangrijk op te merken dat geen enkel team de gemiddelde caseload van 1:15 heeft kunnen handhaven. Bij alle teams die de caseload-verlaging wisten te handhaven was de huidige gemiddelde caseload per team hoger, en in de helft van die gevallen stond deze onder druk door het ontstaan van wachtlijsten en de daarmee samengaannde druk van de ketenpartners en het BJZ om de caseload per gezinsvoogd op te hogen, aangezien er onvoldoende financiële middelen beschikbaar waren om meer gezinsvoogden aan te nemen. Naast de gezinsvoogdijzaken werken de meeste jeugdbeschermers ook als voogd aan voogdijzaken, wat de caseload per gezinsvoogd verder verhoogt.

De ervaringen van de teamleiders en gezinsvoogden met betrekking tot de caseloadverlaging zijn overwegend positief, hoewel de caseload-verlaging volgens 73% van de teamleiders niet heeft gezorgd voor een werkdrukverlaging voor de gezinsvoogden. Twee teamleiders vonden dat de werkdruk wel was afgenomen, de andere teamleiders gaven aan dat deze gelijk was gebleven. Uit de interviews kwam naar voren dat een eventueel positief effect op de werkdruk wordt getemperd door het aantal nieuwe en veranderde werkzaamheden die de invoer van de Deltamethode Gezinsvoogdij met zich heeft meegebracht, zoals het schrijven van andere en meer uitgebreide Plannen van Aanpak en de introductie van risicotaxatie-instrumenten als gevolg van politieke beslissingen. Het is mogelijk dat de werkdruk als gevolg van de lagere caseload in de toekomst nog zal afnemen, vooral wanneer de gezinsvoogden zich de nieuwe werkmethode meer eigen hebben gemaakt. De teamleiders geven echter ook aan dat naarmate de relatief 'lichte' ondertoezichtstellingen door het werken volgens de Deltamethode sneller worden afgesloten, 'zwaardere' ondertoezichtstellingen, die meer tijd kosten, overblijven. Een lagere caseload betekent hierdoor niet automatisch minder werk voor de gezinsvoogden.

Met de verlaging van de caseload werd onder andere beoogd dat de gezinsvoogden meer tijd konden besteden aan contact met hun cliënten. Van de teamleiders gaf 43% aan dat dit inderdaad het geval is: gezinsvoogden hebben vooral in de beginfase van de OTS en bij crises meer tijd voor contact met de gezinnen. Nog eens 43% van de teamleiders is van mening dat de verlaging van de caseload niet heeft geleid tot meer tijd voor contact tussen cliënt en gezinsvoogd. Enkele teamleiders gaven aan dat gezinsvoogden die wel meer tijd hebben voor elk

cliëntsysteem, dit desondanks niet altijd als voldoende ervaren. Het merendeel van de gezinsvoogden zegt nog steeds onvoldoende tijd te hebben voor afspraken met de onder toezicht gestelde jeugdige en zijn opvoeders.

In veel gevallen heeft de verlaging van de caseload voor gezinsvoogden geleid tot een verhoging van de caseload van teamleiders en gedragswetenschappers (53%), die nu nog steeds ongeveer evenveel ondertoezichtstellingen superviseren, maar per persoon meer gezinsvoogden begeleiden. Hierdoor is in 83% van de teams niet meer tijd ontstaan voor intern overleg over de verschillende gezinsvoogdijzaken. De helft van de teamleiders heeft onvoldoende tijd om de gezinsvoogden goed te kunnen coachen in het werken met de Deltamethode Gezinsvoogdij. Met name in het eerste jaar nadat de Deltatrainingen zijn gevolgd, hebben gezinsvoogden veel begeleiding nodig om zich de nieuwe manier van werken eigen te maken. De Deltamethode biedt door het duidelijke stappenmodel en de concretisering van zorgpunten en doelen voldoende handvatten om de gezinsvoogden te kunnen sturen en begeleiden in hun werk dan eerder het geval was, maar dit vraagt meer tijd dan voor de invoering van de Deltamethode.

Samengevat is in alle teams bij de invoering van de Deltamethode een caseloadverlaging doorgevoerd, die inmiddels in de helft van de gevallen niet meer wordt gehandhaafd: 57% van de gezinsvoogden heeft een caseload die hoger ligt dan 17 gezinsvoogdijzaken. Ook wanneer er nog wel sprake is van een caseload van 17 of minder gezinsvoogdijzaken per gezinsvoogd, is het de vraag hoe lang dit nog haalbaar is, in verband met het ontstaan van wachtlijsten en het ontbreken van financiële middelen om extra gezinsvoogden aan te nemen. De caseloadverlaging heeft in de meeste gevallen niet tot gevolg gehad dat gezinsvoogden meer tijd hebben voor afspraken met hun cliënten of voor intern overleg. Ten slotte is de werklast van teamleiders veelal toegenomen en heeft de helft van de teamleiders hierdoor onvoldoende tijd om de gezinsvoogden te kunnen sturen en begeleiden, terwijl de Deltamethode hiervoor juist goede aanknopingspunten biedt.

Knelpunten tijdens het implementatieproces

In het interview en in de vragenlijsten werd de teamleiders gevraagd naar belangrijke knelpunten of problemen tijdens de invoering van de Deltamethode Gezinsvoogdij. Dit gebeurde door middel van open vragen. De meest genoemde knelpunten worden hieronder besproken.

Gedurende de implementatieperiode zijn middelen geïnvesteerd in bijvoorbeeld het volgen van de Deltatrainingen en het aannemen van nieuwe jeugdbeschermers om de caseloadverlaging te kunnen waarborgen. Van de teamleiders gaf echter 63% aan dat er onvoldoende tijd was voor gezinsvoogden, teamleiders en gedragswetenschappers om te leren werken met de Deltamethode Gezinsvoogdij. Door middel van de Deltatrainingen was de methode duidelijk geïntroduceerd, maar daarmee was de implementatie nog lang niet voltooid. De teamleiders

vonden dat zij onvoldoende tijd hadden om met hun teams de omslag naar de nieuwe werkwijze te maken: gezinsvoogden hadden bijvoorbeeld behoefte aan tijd om te oefenen met het schrijven van de nieuwe Plannen van Aanpak (PvA) en wilden deze graag bespreken met elkaar en met de teamleiders en gedragswetenschappers. Ook de introductie van de Delta Veiligheidslijst en de focus op bedreigde ontwikkeling van en gewenste ontwikkelingsuitkomsten voor jeugdigen, vroegen om een andere manier van werken en denken. De gezinsvoogden en het middenkader hadden tijd nodig om hiermee te oefenen en eraan te wennen. Teamleiders gaven aan dat het werken volgens de protocollen (bijvoorbeeld het 4-stappen model) en het werken met de te gebruiken hulpmiddelen in het begin veel tijd kost, die er eigenlijk niet is. Zo komt soms de nadruk te liggen op verslaglegging die 'moet', zonder dat gezinsvoogden de tijd en mogelijkheden krijgen om zich inhoudelijk in de nieuwe werkwijze te verdiepen en zich deze echt eigen te maken.

Ook gezinsvoogden vonden dat er te weinig gelegenheid is (geweest) om goed te leren werken volgens de Deltamethode (43%). De gezinsvoogden hadden graag (tijdelijk) een lagere caseload gehad gedurende de eerste periode na de implementatie van de Deltamethode, om voldoende tijd te hebben voor het 'zich eigen maken' van de methode. Zo had 35% van de gezinsvoogden behoefte aan meer tijd om te oefenen met de verschillende hulpmiddelen die beschikbaar zijn. Een even grote groep gezinsvoogden miste een meer praktische begeleiding om de opgedane kennis uit de Deltatraining toe te kunnen passen tijdens het bezoek aan de cliënten.

Een tweede belangrijk knelpunt was dat er in 53% van de teams problemen waren met het Informatieverwerkingssysteem Jeugdzorg (IJ-systeem), dat niet tijdig en/of niet goed was aangepast aan de nieuwe werkwijze. Hierdoor was het bijvoorbeeld niet mogelijk om de contactmomenten te registreren of documenten zoals het Plan van Aanpak goed uit te werken. Dit kostte de medewerkers veel extra tijd. Door de confrontatie met deze technische problemen kostte het de teamleiders meer moeite om de gezinsvoogden te motiveren om te blijven werken volgens de nieuwe werkwijze. Ten tijde van het interview waren de meeste problemen inmiddels verholpen, maar het IJ-systeem is niet voor alle registratietaken gebruiksvriendelijk te noemen, bovendien zijn veel aanpassingen van het systeem per BJZ gedaan, hetgeen de uniformiteit van de nieuwe werkwijze niet ten goede komt.

Om een indruk te krijgen van de mate waarin de gezinsvoogden en hun teamleiders de implementatie van de Deltamethode in zijn totaliteit vonden aansluiten bij hun behoeften, is hen in de vragenlijsten gevraagd om hierover op een aantal gebieden (zoals de informatieverstrekking tijdens de invoering van de Deltamethode en de begeleiding tijdens het werken met de nieuwe methode) een rapportcijfer toe te kennen tussen 1 en 10. Wanneer we hierover een gemiddelde berekenden, bleek de implementatie voldoende aan te sluiten op de behoeften van gezinsvoogden

en teamleiders. Teamleiders scoorden echter wat hoger ($M = 6.85$, $SD = 1.18$), dan gezinsvoogden ($M = 6.23$, $SD = 1.53$).

Samengevat rapporteren zowel teamleiders als gezinsvoogden dat er te weinig tijd is (geweest) om goed te kunnen oefenen met de nieuwe werkwijze en is er onvoldoende tijd voor overleg en begeleiding op dat vlak, ook wanneer de Deltamethode al langer geleden is ingevoerd. Verder zorgden praktische problemen met het IJ-systeem voor vertraging en frustraties en bedreigen de wijzigingen die bij individuele Bureaus Jeugdzorg in dit systeem zijn doorgevoerd de uniformiteit van de nieuwe werkwijze.

Werken volgens de Deltamethode Gezinsvoogdij

Na het introduceren en implementeren van de nieuwe methode is inmiddels de fase van het 'werken volgens de Deltamethode' aangebroken. Doordat vele teams al langer ervaring hebben met de methode was een groot aantal teamleiders en gezinsvoogden die meewerkten aan dit onderzoek in staat duidelijke voor- en nadelen te noemen die zij tijdens hun dagelijks werk ervaren. Het gaat hierbij niet alleen om zaken die specifiek de Deltamethode betreffen, maar ook om de algemene werkomstandigheden van gezinsvoogden en teamleiders.

Veranderingen ten aanzien van de bedrijfsvoering

Sterke punten van de Deltamethode Gezinsvoogdij zijn volgens teamleiders dat de methodische werkwijze het gevoel van veiligheid en zekerheid bij gezinsvoogden vergroot (23%) en het feit dat de methode zorgt voor meer uniformiteit in de uitvoering van de OTS (20%). Een ander sterk punt dat voort komt uit het werken met de nieuwe methode is volgens hen dat de dossiervorming is verbeterd (53%). Met name de Plannen van Aanpak voor de ondertoezichtstellingen, die de gezinsvoogden in overleg met de cliënten, de teamleider en de gedragswetenschapper schrijven, zijn volgens hen duidelijk van betere kwaliteit dan plannen van aanpak die niet volgens het Delta-format zijn geschreven. Een belangrijke opmerking die verschillende teamleiders plaatsen over de inhoud van dossiers, is dat het aanwezig zijn van veiligheidschecklists, contactjournaals en andere instrumenten die binnen de Deltamethode zijn geïntroduceerd, niet noodzakelijkerwijs een inhoudelijke kwaliteitsverbetering met zich mee hoeft te brengen. Het gaat tenslotte bij het werken volgens de Deltamethode niet om het invullen en opbergen van alle aangeboden instrumenten, maar om een verandering in de werk- en denkwijze van gezinsvoogden.

Er is geen eenduidige conclusie te trekken over de invloed van de invoering van de Deltamethode Gezinsvoogdij op het ziekteverzuim en het personeelsverloop binnen de teams. Hoewel enkele teamleiders in het interview aangeven dat het ziekteverzuim net als het

personeelsverloop is afgenomen, is niet aan te tonen dat de nieuwe werkwijze gezinsvoogdij hier de oorzaak van is. Daarbij geeft 57% van de teamleiders aan dat ziekteverzuim en personeelsverloop niet zijn afgenomen.

Met de invoering van het Deltaplan, bestaande uit de invoering van de Deltamethode Gezinsvoogdij en de caseloadverlaging werd onder andere een afname van de administratieve last van de gezinsvoogden beoogd (MOgroep, 2009). Geen enkele teamleider vindt dat de implementatie ook daadwerkelijk dat effect heeft gehad, het is zelfs zo dat het aantal administratieve handelingen sinds de invoering van de Deltamethode volgens 60% van de teamleiders is toegenomen. Vooral het schrijven van het Plan van Aanpak volgens het nieuwe format kost veel tijd, net als het bijhouden van een actieagenda en het invullen van vragenlijsten over de veiligheid van de onder toezicht gestelde jeugdige. Niet alle nieuwe administratieve handelingen zijn te wijten aan de invoering van de Deltamethode, ook de aandacht van politiek en media voor veiligheids- en risicotaxatie heeft ervoor gezorgd dat er meer taken bij zijn gekomen voor zowel gezinsvoogden als teamleiders. Enkele teamleiders vragen zich af wat de meerwaarde is van het éénmalig invoeren van een veiligheidslijst om aan de eisen van het Ministerie voor Jeugd en Gezin te voldoen. Een omslag in het denken over en werken met veiligheid is volgens hen van veel groter belang. Teamleiders rapporteren ten slotte een toename van het aantal stukken dat zij als gevolg van politieke en bestuurskundige beslissingen moeten goedkeuren en ondertekenen, wat hen veel tijd kost.

Samengevat kan worden gesteld dat 53% van de teamleiders van mening was dat de kwaliteit van de dossiers is vergroot, iets minder dan de helft van de teamleiders vond dat de kwaliteit van dossiers hetzelfde was gebleven en een klein deel van de teamleiders vond dat de dossiers verslechterd waren door de focus op formats en checklists - wat voor de cliënten geen meerwaarde heeft - in plaats van op inhoud en een daadwerkelijke omslag in het denken en werken. Verder is de administratieve last volgens geen enkele teamleider of gezinsvoogd afgenomen, maar lijkt er eerder sprake te zijn van een toename van de hoeveelheid tijd die besteed moet worden aan rapportage.

Werken met instrumenten en hulpmiddelen

Om het werken volgens de Deltamethode te structureren voor gezinsvoogden en middenkader is er een aantal hulpmiddelen ontworpen. Eén voorbeeld hiervan is het nieuwe format voor het Plan van Aanpak (PvA), dat door alle Bureaus Jeugdzorg - al dan niet in aangepaste vorm - wordt gebruikt.

Toen de gezinsvoogden net na de invoering van de Deltamethode begonnen de PvA's anders vorm te geven, met de nadruk op gewenste ontwikkelingsuitkomsten voor het kind en

hieraan gerelateerde kindgerichte doelen, bleek dit voor een groot aantal van hen een struikelblok te zijn (50%). Dit kwam door tijdsdruk, maar ook doordat gezinsvoogden moeite hebben om specifieke bedreigingen voor de ontwikkeling van het kind concreet te verwoorden en hierbij passende gewenste ontwikkelingsuitkomsten en opvoedtaken en –vaardigheden te formuleren. Tijdens de interviews gaf 20% van de teamleiders aan dat het Delta PvA nog steeds een knelpunt was. De begeleiding van gezinsvoogden bij het schrijven van het PvA kost veel tijd, vooral voor de gedragswetenschapper, ook wanneer de gezinsvoogden al langere tijd volgens de Deltamethode werken. Elf teamleiders gaven dan ook aan dat het eerste Plan van Aanpak niet binnen de voorgeschreven termijn van 6 weken geschreven kan worden. Naast het feit dat gezinsvoogden moesten wennen aan de nieuwe werkmethode, hadden zij ook te maken met cliënten die niet mee wilden werken, met name bij scheidingproblematiek in gezinnen of in andere situaties waarbij meer dan één (paar) opvoeder(s) betrokken was bij de jeugdige. Het was dan lastig voor gezinsvoogden om met iedereen één of meerdere afspraken te plannen en alle opvoeders op één lijn te krijgen binnen de gestelde termijn. Enkele teamleiders wijzen op de mogelijkheid om in de toekomst meerdere versies van het PvA te ontwerpen die te gebruiken zijn bij verschillende doelgroepen of specifieke problemen. In 30% van de teams wordt op dit moment gewerkt met een door het BJZ aangepaste versie van het PvA. In het bijzonder het voor de cliënten lastige taalgebruik in de oorspronkelijke versie is hier een reden voor. Teamleiders wijzen erop dat sturing en begeleiding belangrijk is wanneer het gaat om het op tijd opstellen van een PvA. Gezinsvoogden hebben vaak het idee dat het eerste Plan van Aanpak al compleet en volledig moet zijn, terwijl een aantal teamleiders het opstellen van een PvA meer ziet als een proces, waarbij ook gewerkt kan worden met ‘plannen in ontwikkeling’.

Een ander nieuw instrument behorend bij de Deltamethode Gezinsvoogdij is de actie-agenda. Slechts een derde van de teamleiders geeft aan dat gezinsvoogden uit zijn of haar team gebruik maken van dit instrument, waarmee afspraken die gemaakt worden met gezinsleden worden vastgelegd om de voortgang ten aanzien van subdoelen te kunnen volgen. De gezinsvoogden die de actie-agenda niet gebruiken zijn van mening dat het instrument niet handig is in het gebruik. Een deel van de gezinsvoogden werkt dan ook met een aangepaste versie van de actie-agenda, die qua taalgebruik en overzichtelijkheid beter aansluit bij de doelgroep. Gezinsvoogden vinden het verder niet prettig om steeds met formulieren en papieren bij de gezinnen te komen, omdat zij het gevoel hebben dat dit het contact tussen hen en het gezin in de weg kan staan. Tevens geven zij aan dat de actie-agenda door een groot deel van de doelgroep vaak vergeten wordt, wat frustratie oplevert doordat de nadruk komt te liggen op datgene wat niet goed gaat. Teamleiders merken op dat het instrument, mits gebruikt en aangepast aan de

doelgroep, wel kan helpen om 'de rode draad' tijdens de OTS vast te houden en niet te verzanden in bijzaken.

Andere hulpmiddelen, zoals het 'interview dagelijkse routine', het 'bolletjesschema' (voor het in kaart brengen van het netwerk van de jeugdige) en het 'beslisformulier BJZ beëindiging' (een checklist die gebruikt kan worden bij het afsluiten van de hulp) worden binnen 15 teams wisselend gebruikt. Met name nieuwe gezinsvoogden profiteren van de sturing die dergelijke hulpmiddelen bieden. Niet alle teamleiders en gezinsvoogden kennen de beschikbare hulpmiddelen bij het werken met de Deltamethode, en ook is het voor een aantal van hen onduidelijk welke hulpmiddelen standaard gebruikt moeten worden en voor welke hulpmiddelen zij zelf kunnen kiezen. Maar wanneer zij er eenmaal mee kennis gemaakt hebben en aan het gebruik gewend zijn, zijn zij positief over de genoemde hulpmiddelen, hoewel ook hier weer veel wordt gewerkt met aangepaste versies. Een deel van de teamleiders (10%) geeft aan dat de vele Deltahulpmiddelen en -formulieren die in omloop zijn en gebruikt (moeten) worden tot gevolg kunnen hebben dat het werken volgens de Deltamethode slechts tot oppervlakkige veranderingen in de werkwijze van gezinsvoogden en middenkader leidt. Het invullen van formulieren en checklists lijkt en is soms een doel op zich, waarmee het eigenlijke doel van de invoering van de Deltamethode, een andere houding en focus van de gezinsvoogd, naar de achtergrond verdwijnt. Ook 11% van de gezinsvoogden geeft aan dat de nieuwe methode te veel op protocollen is gericht en te weinig op de inhoud.

Een ingevulde veiligheidslijst behoort standaard in elk dossier aanwezig te zijn. In 80% van de teams wordt de Delta Veiligheidslijst ingezet, die overigens niet altijd in zijn oorspronkelijke vorm gebruikt wordt: 33% van de teamleiders geeft aan dat het instrument is aangepast, bijvoorbeeld door het te combineren met een andere veiligheidslijst of het aan te vullen met eigen items. Bij verschillende bureaus wordt een ander instrument voor risicotaxatie in gezinnen gebruikt, zoals de LIRIK of een binnen het BJZ zelf ontworpen instrument. Het gebruik van een dergelijk instrument is inmiddels een vast onderdeel van de routine van gezinsvoogden, mede onder invloed van de recente aandacht van media en politiek voor de veiligheid in gezinnen van onder toezicht gestelde jeugdigen. Toch vult 30.8% van gezinsvoogden niet altijd daadwerkelijk een veiligheidslijst in. Bovendien lukt het meestal niet om de lijst samen met de jeugdige en/of zijn of haar opvoeders in te vullen of de bevindingen met hen te bespreken, hetgeen wel één van de uitgangspunten is van de Deltamethode. Gezinsvoogden vinden het soms moeilijk om dit onderwerp te bespreken in de gezinnen doordat woorden als 'veiligheid' en 'risico' vaak weerstand oproepen.

Samengevat lijkt het gebruik van voor de Deltamethode ontwikkelde instrumenten langzaam op gang te komen. Gezinsvoogden en teamleiders hebben tijd nodig om te leren

werken met de hulpmiddelen en zien zich (net als een deel van de staf- en beleidsmedewerkers van de Bureaus Jeugdzorg) genoodzaakt om de instrumenten aan te passen omdat deze niet goed aansluiten bij de dagelijkse praktijk.

Ondersteuning en samenwerking

Uit de opmerkingen van gezinsvoogden bleek dat bijna de helft van de gezinsvoogden vond dat de casuïstiek besprekingen erg leerzaam zijn en dat deze vorm van ondersteuning goed past bij de nieuwe werkwijze (35%). Toch vindt een deel van de gezinsvoogden (24%) dat er te weinig begeleiding is (geweest), met name vlak na de invoering van de nieuwe methode, toen ook nog niet alle teamleiders en gedragswetenschappers voldoende op de hoogte waren van de nieuwe werkwijze. Enkele gezinsvoogden geven aan dat bij het multidisciplinair overleg alleen de gedragswetenschapper aanwezig is, en niet de teamleider, wat zij een gemis vinden. In veel gevallen is er behoefte aan meer tijd om specifieke cases te bespreken (41%).

Naast de samenwerking met collega's binnen Bureau Jeugdzorg werken gezinsvoogden en teamleiders en gedragswetenschappers ook samen met andere ketenpartners, zoals de rechtbank, de Raad voor de Kinderbescherming en instellingen voor jeugdhulpverlening. Ten aanzien van de kwaliteit van de samenwerking met deze ketenpartners geeft bijna de helft van de teamleiders aan dat de samenwerkingspartners onvoldoende op de hoogte zijn (gebracht) over de Deltamethode Gezinsvoogdij. Is er bijvoorbeeld een nieuw Plan van Aanpak nodig voor de aanvraag van een verlenging van de OTS of is een evaluatie van het laatste PvA voldoende? Verder vragen hulpverlenende instanties zich af of hun rol ook verandert nu de gezinsvoogd meer 'in het gezin' is.

Geconcludeerd kan worden dat de gebrekkige informatievoorziening aan derden, zoals de rechtbank en instellingen voor jeugdhulpverlening, leidt tot onduidelijkheid. Ook de afwezigheid van een uniforme aanpak tussen de verschillende teams en Bureaus Jeugdzorg draagt bij aan deze onduidelijkheid.

Knelpunten bij het werken volgens de Deltamethode Gezinsvoogdij

Door het werken met de nieuwe methode wordt ook duidelijk wat de knelpunten van de nieuwe methode zijn. Een algemeen kritiekpunt op de Deltamethode Gezinsvoogdij is volgens de ondervraagde gezinsvoogden, dat de methode te veel uit gaat van een gemotiveerde cliënt met een bepaald intellectueel niveau en culturele achtergrond (18.2%) waarmee de methode te algemeen zou zijn en niet voor alle cliënten passend is.

Een tweede knelpunt betreft het dilemma 'lange OTS of een verderstreckende maatregel?'. De Deltamethode ziet de OTS per definitie als een tijdelijke maatregel, die afgesloten

wordt omdat de doelen van de OTS zijn behaald, of omdat deze niet behaald kunnen worden en dus een verderstreckende maatregel (voogdij) nodig is. Uit de interviews met de teamleiders en de vragenlijsten van gezinsvoogden werd duidelijk dat bij gezinsvoogden, teamleiders en gedragswetenschappers, maar ook bij medewerkers van de Raad voor de Kinderbescherming en rechters, verschillende opvattingen leven over deze verderstreckende maatregel, die grofweg in twee groepen zijn onder te brengen. Aan de ene kant is een groep de mening toegedaan dat een voogdijmaatregel een zeer ingrijpende maatregel is die zo min mogelijk moet worden uitgesproken, ook wanneer het gaat om langdurige of ernstige gezinsproblemen. Een lange OTS zou hierdoor ook bij langdurige uithuisplaatsing zonder perspectief op terugkeer naar huis de beste optie zijn. Met name een nieuw raadsonderzoek dat aan de voogdijmaatregel vooraf moet gaan wordt gezien als onnodig belastend voor ouders en jeugdigen. Aan de andere kant wijst een tweede groep op de ongewenstheid van de 'lange OTS', aangezien de maatregel in principe tijdelijk is, zeker nu de Deltamethode is ingevoerd. Wanneer doelen niet behaald worden zou daarom vaker overgegaan moeten worden tot een voogdijmaatregel, hoe ingrijpend dat ook kan zijn voor de jeugdige en zijn of haar verzorgers. Het ontbreekt aan duidelijke richtlijnen, bijvoorbeeld over een termijn waarna de Raad voor de Kinderbescherming om een nieuw onderzoek gevraagd kan worden in het kader van een voogdijmaatregel, of over omstandigheden waaronder een voogdijmaatregel per definitie wel of niet kan worden uitgesproken (woonsituatie en perspectief jeugdige, ernst en aard van de gezinsproblematiek). De huidige situatie zorgt voor verwarring en kan resulteren in een persoonsafhankelijke afhandeling van beslissingen over het wel of niet aanvragen of opleggen van een voogdijmaatregel op alle niveaus in de jeugdbeschermingketen.

De Deltamethode Gezinsvoogdij in de toekomst

Feedback op het werken volgens de Deltamethode Gezinsvoogdij

Wanneer de gezinsvoogden al langere tijd werken volgens de Deltamethode ontstaat bij hen de behoefte aan feedback op hun werkwijze. Doen zij het goed genoeg? Moeten zij aan bepaalde criteria voldoen? Verschilt hun werkwijze van die van andere gezinsvoogden? Ook vindt 20% van de gezinsvoogden dat er geen aandacht is voor follow-up na de Deltatrainingen, terwijl zij wel behoefte hebben aan extra informatie en meer training op bepaalde gebieden, met name waar het de 'houdingsaspecten' van het werken als gezinsvoogd betreft. Naast feedback op het werken volgens de nieuwe methode missen zij tevens persoonlijke aandacht van hun teamleiders en gedragswetenschappers. Dit is een belangrijk punt van aandacht voor de komende jaren.

Verdere ontwikkeling van de Deltamethode Gezinsvoogdij

Teamleiders geven aan dat de implementatie van de nieuwe werkwijze is 'blijven hangen' na de Deltatrainingen. Zij zijn van mening dat 'doorontwikkeling' of 'evaluatie' van de Deltamethode Gezinsvoogdij ontbreekt, terwijl die wel noodzakelijk is. Na de Deltatrainingen en de landelijke implementatie is geen blijvend grootschalig overleg over knelpunten en mogelijke oplossingen tot stand gekomen, hetgeen ertoe leidt dat aanpassingen van de bij de Deltamethode behorende instrumenten en registratievormen plaatsvinden op teamniveau of binnen één BJZ, wat de beoogde uniformiteit in de werkwijze jeugdbescherming niet ten goede komt. Ook een deel van de gezinsvoogden (13%) geeft aan dat de invoering van de methode onvoldoende leidt tot één manier van werken binnen de jeugdbescherming. Zij missen hierin sturing van de teamleiders en gedragswetenschappers, maar ook op landelijk niveau. Teamleiders, gedragswetenschappers en gezinsvoogden weten niet of hun werkwijze verschilt van de werkwijze binnen andere Bureaus Jeugdzorg. Het gebrek aan overleg en uitwisseling staat zo een uniforme ontwikkeling en verbetering van de methode in de weg.

Concluderend kan worden gesteld dat gezinsvoogden, teamleiders en gedragswetenschappers van mening zijn dat de implementatie van de nieuwe werkwijze niet als 'afgerond' moet worden beschouwd als iedereen een Deltatraining heeft gevolgd. Daarnaast missen zij begeleiding bij en feedback op hun werkwijze en hebben zij behoefte aan duidelijke (landelijke) richtlijnen.

Programma-integriteit van de Deltamethode: werken zoals bedoeld

Beschrijvende statistieken

Met behulp van beschrijvende statistieken wordt antwoord gegeven op de onderzoeksvraag in welke mate er door de gezinsvoogden gewerkt wordt volgens de Deltamethode Gezinsvoogdij. De resultaten met betrekking tot de vragenlijst van de teamleider en die voor de gezinsvoogd worden hieronder apart weergegeven.

Resultaten

Uit analyses van de scores op de borgingslijst uit de vragenlijst voor de teamleider, werd duidelijk dat er volgens teamleiders een aantal in het oog springende verbeterpunten zijn betreffende de werkwijze van de gezinsvoogd (tabel 2.1).

Tabel 2.1 Verbeterpunten in de werkwijze van de gezinsvoogd volgens teamleiders: percentages

Verbeterpunt	%
Gebruikt de actieagenda niet	69,2
Benoemt de doelen uit de actieagenda niet	57,7
Schakelt niet door naar de volgende punten uit de actieagenda	57,7
Komt niet terug op afspraken uit de actieagenda	53,8
Vult de veiligheidslijst niet in	30,8
Nodigt ouders niet uit de veiligheid van de jeugdige aan te tonen	19,2
Sluit doelen niet af	13,5
Geeft niet aan wat de ontwikkelingsuitkomst voor de jeugdige dient te zijn	11,5

Noot 1: N = 52

Noot 2: Alleen verbeterpunten die bij 10% van de gezinsvoogden of vaker voorkwamen worden weergegeven in de tabel

Uit de tabel wordt duidelijk dat de verbeterpunten die het meest genoemd werden, betrekking hadden op de actie-agenda. Teamleiders waren van mening dat meer gezinsvoogden de actie-agenda moeten gaan gebruiken en dat zij dit ook beter kunnen doen. Verder vult bijna een derde van de gezinsvoogden volgens de teamleider de veiligheidslijsten niet of niet goed genoeg in. Met uitzondering van de actie-agenda en het gebruik van instrumenten om de veiligheid van de jeugdige in kaart te brengen werd volgens teamleiders op de overige punten in het algemeen voldoende tot goed gescoord door de gezinsvoogden ($M = 2.37$; $SD = 0.32$).

Niet alleen de teamleiders beoordeelden in welke mate er door de gezinsvoogden volgens de Deltamethode Gezinsvoogdij gewerkt wordt, ook de gezinsvoogden zelf hebben dit gedaan. Zij gaven aan in hoeverre het hen lukte om te positioneren, engageren, methodisch te werken en te werken aan veiligheid (Ziet tabel 2.2). Met behulp van een Repeated Measures Manova werd vastgesteld dat de gemiddelden op de vier te onderscheiden dimensies significant van elkaar verschilden: ($F(3,221) = 271,47$, $p < .001$). Het gaat hierbij om gemiddelden van scores op vijf puntsschalen, waarbij 3 = 'lukt mij niet goed en niet slecht', 4 = 'lukt mij goed' en 5 = 'lukt mij zeer goed'.

Tabel 2.2 Zelfrapportage werkwijze gezinsvoogd

Construct	N	Min.	Max.	Mean	SD
Engageren door gezinsvoogd	224	2,00	4,33	3,47	0,48
Positioneren door gezinsvoogd	224	3,00	5,00	4,27	0,39
Methodisch werken door gezinsvoogd	224	1,40	4,40	2,99	0,64
Werken aan veiligheid door gezinsvoogd	224	2,86	4,86	3,91	0,46

Zoals af te lezen is in tabel 2.2, gaven gezinsvoogden aan dat zij regelmatig moeite hadden met methodisch werken, terwijl positioneren, engageren en werken met veiligheid hen goed tot zeer goed lukte.

Ten slotte is getoetst of de werkwijze van de gezinsvoogd zoals gerapporteerd door de teamleider/ werkbegeleider samenhangt met de werkwijze van de gezinsvoogd zoals door hem/haar zelf gerapporteerd. Dit bleek niet het geval.

Voorspellers van de duur van de OTS en van (duur van) uithuisplaatsing

Duur van de ondertoezichtstelling

Multilevel analyse

Met behulp van multilevel analyse (Goldstein, 1995) werd onderzocht welke onafhankelijke variabelen op dossierniveau (kenmerken van kinderen/gezinnen, OTS en Delta) en gezinsvoogdniveau (achtergrondkenmerken gezinsvoogd en factoren die met de implementatie en uitvoering van Delta te maken hebben) invloed hadden op de duur van de ondertoezichtstelling. Invloeden van variabelen op het niveau van het team konden in deze analyse niet worden onderzocht, aangezien er tussen teamleiders niet voldoende variantie was in de duur van de OTS. De analyse werd uitgevoerd met behulp van MlwiN, een programma voor multilevel analyse (Rasbach et al., 2001).

Een effect op gezinsvoogdniveau impliceert dat dossiers die door één gezinsvoogd zijn behandeld, in bepaalde opzichten meer met elkaar gemeen hebben dan met dossiers die door andere gezinsvoogden zijn behandeld. Een belangrijke vraag is wat deze dossiers met elkaar gemeen hebben. De werkwijze van de gezinsvoogd is een dergelijk gemeenschappelijke factor. Wanneer bijvoorbeeld de mate waarin de gezinsvoogd engageert een significante bijdrage zou leveren aan het verklaren van verschillen in duur van de OTS tussen verschillende gezinsvoogden, dan is het aannemelijk dat de gezinsvoogd, door in meer of mindere mate gebruik te maken van de vaardigheid engageren, inderdaad invloed heeft op de duur van de OTS. Voor andere onafhankelijke variabelen op gezinsvoogdniveau gaat eenzelfde redenering op.

Voor de analyses werd een hiërarchische procedure gevolgd. Eerst werd nagegaan of in het model zonder predictoren (het zogenaamde nulmodel) significante gezinsvoogdeffecten onderscheiden konden worden, met andere woorden, significante verschillen tussen gezinsvoogden in de duur van de OTS. De onafhankelijke variabelen werden stapsgewijs geselecteerd (selectie bij $p < .05$ en verwijdering bij $p > .10$). De analyse werd uitgevoerd op de gegevens uit 224 dossiers en van 58 gezinsvoogden. De onafhankelijke variabelen werden in elf

stappen bloksgewijs ingevoerd. Op deze wijze werd eerst voor achtergrondvariabelen gecontroleerd en kenmerken van de ondertoezichtstelling, vervolgens voor kenmerken van cliënten, zodat in de laatste stappen een indruk verkregen kon worden van de unieke invloed van het werken volgens de Deltamethode Gezinsvoogdij op de duur van de ondertoezichtstelling. Stap één tot en met acht betreffen variabelen gemeten op het niveau van het dossier, stap negen tot en met elf betreffen variabelen gemeten op het niveau van de gezinsvoogd. Wanneer variabelen uit een toegevoegd blok geen verbetering van het model opleverden, werden deze variabelen verwijderd. Hieronder worden de stappen waarin de onafhankelijke variabelen werden ingevoerd kort beschreven.

Stap 1. Achtergrondvariabelen op het niveau van het kind en kenmerken OTS bij de start hiervan: leeftijd bij aanvang van de OTS, sekse, geboorteland (Nederland of elders), wel of geen VOTS voorafgaand aan de OTS, woonsituatie en wel of geen uithuisplaatsing voorafgaand aan en bij de start van de OTS. *Stap 2.* Achtergrondvariabelen op het niveau van het gezin: aantal kinderen in het gezin, wel of geen (echt)scheiding in het gezin, culturele achtergrond in termen van het onderscheid autochtoon/allochtoon. *Stap 3.* Gezinsproblemen: criminaliteit in het gezin, mishandeling in het gezin en zorgpunten betreffende het sociale netwerk van het gezin. *Stap 4.* Geschiedenis van misbruik en emotionele en pedagogische verwaarlozing van het kind (geschiedenis van fysieke mishandeling werd niet meegenomen, vanwege een perfecte samenhang met mishandeling in het gezin). *Stap 5.* zorgen over de psychosociale ontwikkeling van het kind: psychopathologie op internaliserend en externaliserend gebied, problemen met leren en problemen op school en overige zorgen om het kind. *Stap 6.* Genoten hulpverlening van kind en ouders. *Stap 7.* Aantal gezinsvoogden en wel of geen uithuisplaatsing tijdens de ondertoezichtstelling. *Stap 8.* Kenmerken van de werkwijze tijdens de OTS, zoals af te leiden uit het dossier: Plan van Aanpak wel of niet opgesteld volgens het format van de Deltamethode, wel of geen concreet geformuleerde doelen met aandacht voor gewenste ontwikkelingsuitkomsten en opvoedtaken en –vaardigheden, en de mate waarin de gezinsvoogd in dit dossier blijkt gaf van het gebruik van de vaardigheid engageren (dit zijn Deltakenmerken). *Stap 9.* achtergrondkenmerken van de laatste gezinsvoogd: leeftijd, sekse en werkervaring. *Stap 10.* Implementatiekenmerken, waaronder werkbeleving van de gezinsvoogd, (het gebrek aan) zijn of haar veranderingsbereidheid en de mate waarin de implementatiestrategie passend was. *Stap 11.* Mate waarin tijdens de OTS door de laatste gezinsvoogd volgens de Deltamethode is gewerkt: Engageren, positioneren, werken met veiligheid en methodisch werken door de gezinsvoogd, het aantal maanden dat de gezinsvoogd aangeeft volgens de Deltamethode te werken, de caseload, en de mate waarin de gezinsvoogd conform de Deltamethode werkt volgens zijn of haar teamleider.

Resultaten

In Tabel 2.3 worden de resultaten van de multilevel analyse gepresenteerd, terwijl Appendix A een overzicht biedt van alle variabelen die in het multilevel-model werden getoetst, met gemiddelden, standaard deviaties en correlaties tussen predictoren en de duur van de ondertoezichtstelling. In Tabel 2.3 worden alle variabelen gepresenteerd die significant bijdroegen aan de verklaring van de duur van de ondertoezichtstelling. De gestandaardiseerde regressiecoëfficiënten (b) geven informatie over de sterkte en richting van het verband, waarbij een minteken duidt op een negatief verband en een hogere bètawarde op een sterker verband. Bètawarden liggen doorgaans tussen de -1 en 1: waarden rond de .20 zouden we met enige voorzichtigheid als klein kunnen beschouwen en waarden rond de .40 als middelgroot.

Uit het nulmodel (zonder verklarende variabelen of predictoren) kan worden opgemaakt dat verschillen in de duur van de ondertoezichtstelling voor 13% konden worden toegeschreven aan kenmerken van gezinsvoogden (waaronder ook kenmerken van hun werkwijze: meer of minder werken volgens Delta) en voor 87% aan cliënt- en dossierkenmerken: $X^2(1) = 5.66, p < .05$. Een model met verklarende variabelen leverde een significante verbetering op ten opzichte van het nulmodel [$X^2(7) = 110.99, p < .001$], waardoor het mogelijk is om aan te geven welke kenmerken van gezinsvoogden, cliënten en dossiers verantwoordelijk zijn voor een kortere of langere duur van de ondertoezichtstelling.

Gezinsvoogdenkenmerken waren voor 13% verantwoordelijk voor verschillen in de duur van de ondertoezichtstelling. Van dit percentage werd ongeveer tweederde verklaard (een derde bleef dus onverklaard) door twee variabelen die tezamen 9% van de totale duur van de ondertoezichtstelling verklaarden. Terwijl meer werkervaring als gezinsvoogd gerelateerd was aan een langere duur van de ondertoezichtstelling ($b = .14$), bleek meer ervaring in het werken volgens de Deltamethode gerelateerd te zijn aan een kortere duur van de ondertoezichtstelling ($b = -.12$). Verschillen in de duur van de ondertoezichtstelling werden voor 87% toegeschreven aan dossier- en cliëntkenmerken. Ongeveer de helft van dit percentage kon worden verklaard door een vijftal variabelen die in totaal 31% van de verschillen in de duur van de ondertoezichtstelling verklaarden. De aanwezigheid van een uithuisplaatsing tijdens de OTS ($b = .23$) en een groter aantal gezinsvoogden gedurende de uitvoering van de OTS ($b = .36$) waren gerelateerd aan een langere duur van de OTS. De aanwezigheid van een VOTS voorafgaande aan de OTS ($b = -.20$), een hogere leeftijd van het kind bij de start van de OTS ($b = -.26$) en concreet geformuleerde opvoedingsdoelen in het Plan van Aanpak ($b = -.15$) waren gerelateerd aan een kortere duur van de ondertoezichtstelling ($b = -.12$). Twee variabelen in het verklarende model wezen op een gunstig effect van de Deltamethode op de duur van de ondertoezichtstelling: de formulering van concrete opvoedingsdoelen en meer ervaring met het werken volgens Delta.

Tabel 2.3. Multilevelanalyse: Duur van de OTS

Voorspellers	Nul-model	Verklarend model	
		<i>b</i>	<i>t</i>
Intercept	1.45 (0.02)		
Dossier- en cliëntkenmerken			
VOTS		-.20	3.77***
Uithuisplaatsing tijdens OTS		.23	4.33***
Leeftijd bij aanvang OTS		-.26	4.58***
Concrete opvoedingstaken en -vaardigheden in doelen		-.15	2.80**
Aantal maanden werkend volgens Delta		-.12	2.05*
Kenmerken van de OTS en de gezinsvoogd			
Aantal gezinsvoogden in gezin tijdens OTS		.36	6.69***
Werkervaring gezinsvoogd		.14	2.50*
Variatiecomponenten			
Dossier- en cliëntkenmerken	.0877 (87%)	.0565	
Kenmerken van de gezinsvoogd	.0130 (13%)	.0039	
Verklaarde variantie (%)			
Dossier- en cliëntkenmerken		31.00	
Kenmerken van de gezinsvoogd		9.00	
Fit van het model			
χ^2	4.66*	110.99***	

Noot 1: $N = 224$ Noot 2: * $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

Noot 3: totale verklaarde variantie 40%

Bovenstaande resultaten kunnen ook uitgedrukt worden in termen van het aantal maanden dat de duur van de ondertoezichtstelling toe- of afneemt⁷. Het meest interessant zijn de Deltagerelateerde factoren. De formulering van concrete opvoedingsdoelen was gerelateerd aan een afname van de duur van uithuisplaatsing met 8 maanden, terwijl elk jaar werkervaring met de Deltamethode verantwoordelijk was voor een afname van de duur van de ondertoezichtstelling met 3 maanden. Elk extra jaar werkervaring als gezinsvoogd betekende juist weer een toename in de duur van de ondertoezichtstelling met een halve maand. Dit betekent dat bij een gezinsvoogd die een gemiddelde werkervaring heeft (6.2 jaar) de OTS naar verwachting 2.5 maanden langer zal duren dan bij een gezinsvoogd die 1 jaar werkervaring heeft. Andere factoren die samen bleken te

⁷ Hiertoe wordt gebruik gemaakt van de ongestandaardiseerde regressiecoëfficiënten en de niet-genormaliseerde verdeling van de duur van de OTS.

hangen met een langere duur van de ondertoezichtstelling waren het aantal gezinsvoogden in het gezin tijdens de OTS en een uithuisplaatsing tijdens de OTS. Zo betekende iedere extra gezinsvoogd in het gezin een verlenging van de duur van de ondertoezichtstelling met 7 maanden. Een uithuisplaatsing gedurende de OTS ging samen met een toename van de duur van de OTS met 11 maanden. Een VOTS en een oudere leeftijd van het kind bij aanvang van de OTS hingen samen met een kortere duur van de OTS. Wanneer er een VOTS vooraf ging aan de OTS was de duur van de ondertoezichtstelling 12 maanden korter. Elke toename van 1 jaar in de leeftijd van het kind bij aanvang van de OTS was verantwoordelijk voor een afname met 2 maanden in de duur van OTS.

Uithuisplaatsingen tijdens de ondertoezichtstelling

Logistische regressie-analyse

Om de onderzoeksvraag naar de invloed van de Deltamethode Gezinsvoogdij op de kans op uithuisplaatsing tijdens de OTS te kunnen beantwoorden, werd gebruik gemaakt van multilevel analyse met een dichotome uitkomstvariabele (wel of niet uithuisplaatsing). Een overzicht van continue en dichotome predictoren van uithuisplaatsing wordt gevonden in bijlage C (met toetsing van elke afzonderlijke predictor). Anders dan bij multilevel analyse met een continue uitkomstvariabele, is het bij een dichotome uitkomstvariabele niet mogelijk om de variantie op de verschillende niveaus vast te stellen en de significantie van modellen te toetsen. De analyse werd uitgevoerd op 224 dossiers en 58 gezinsvoogden. De predictoren die werden toegevoegd waren dezelfde als bij de analyse van de verschillen in duur van de OTS. Aangezien alleen dossiervariabelen significant bijdroegen aan de verklaring van uithuisplaatsing – zorgpunten opvoeding en verwaarlozing, uithuisplaatsing vóór OTS, Plan van Aanpak volgens Delta en het aantal gezinsvoogden gedurende de OTS – werd besloten om logistische regressie analyse uit te voeren op alleen de dossiervariabelen. Dit leverde een significant model op [$X^2(4) = 57.47, p < .001$] met dezelfde vier variabelen als in de multilevel analyse (30% verklaarde variantie).

Resultaten

In tabel 2.4 valt te zien dat de kans op een uithuisplaatsing tijdens de OTS ongeveer 8 keer groter was bij een uithuisplaatsing voorafgaand aan de ondertoezichtstelling dan wanneer hier geen uithuisplaatsing aan vooraf was gegaan (Odds Ratio⁸ = 8.31). Bij zorgpunten ten aanzien van opvoeding en verwaarlozing was de kans op uithuisplaatsing ongeveer 2 keer zo groot (Odds Ratio = 1.91). De kans op een uithuisplaatsing werd juist kleiner (een halvering) wanneer het Plan van Aanpak opgesteld bleek te zijn volgens het format dat deel uitmaakt van de Deltamethode

⁸ Relatieve kans.

(Odds Ratio = .48). Ten slotte bleek dat de betrokkenheid van iedere extra gezinsvoogd bij een ondertoezichtstelling een verhoging van de kans op uithuisplaatsing betekende van 32% (Odds Ratio = 1.32). Het gemiddelde aantal gezinsvoogden per OTS was afgerond 2. Het effect voor het Plan van Aanpak wijst op de mogelijke invloed van de Deltamethode op uithuisplaatsing.

Tabel 2.4. Logistische Regressie-analyse: Wel of geen uithuisplaatsing tijdens de OTS

Voorspellers	β	SE	Wald	Odds ratio	95% C.I. Lower	95% C.I. Upper
Uithuisplaatsing vóór OTS	2,12	0,39	29,43**	8,31	3,87	17,85
Zorgpunten opvoeding / verwaarlozing	0,65	0,23	7,70*	1,91	1,21	3,02
PvA volgens Deltamethode	-0,74	0,32	5,28*	0,48	0,26	0,90
Aantal gezinsvoogden tijdens OTS	0,28	0,13	4,81*	1,32	1,03	1,70

Noot 1: $N = 224$

Noot 2: * $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

Noot 3: $X^2(4) = 57,47, p < .001$

Duur van de uithuisplaatsing tijdens de ondertoezichtstelling

Multipele hiërarchische regressie-analyse

Aangezien een multilevel analyse naar de duur van de uithuisplaatsing geen significant effect op team- en gezinsvoogdniveau liet zien, werd een multipele hiërarchische regressie-analyse uitgevoerd met alle de dossiervariabelen, wederom stapsgewijs ingevoerd zoals in voorafgaande analyses (Appendix B biedt een overzicht van alle variabelen die zijn opgenomen in het multilevel-model, met gemiddelden, standaard deviaties en correlaties tussen predictoren en de duur van de uithuisplaatsing). Met 'de duur van de uithuisplaatsing' wordt in dit geval de totale duur van alle uithuisplaatsingen samen tijdens de betreffende OTS bedoeld. De onafhankelijke variabelen werden stapsgewijs geselecteerd (selectie bij $p < .05$ en verwijdering bij $p > .10$). De analyse werd uitgevoerd op $N = 124$ dossiers waarbij sprake was van uithuisplaatsing tijdens de ondertoezichtstelling. De onafhankelijke variabelen werden in 8 stappen ingevoerd. Het betrof hier dezelfde acht stappen als bij de multilevel analyse van de duur van de OTS, met uitzondering dus van de stappen 9 tot en met 11 van dat model, aangezien in de hier beschreven regressie-analyse geen onafhankelijke variabelen op gezinsvoogdniveau werden meegenomen (er was immers geen significante variantie op het niveau van de gezinsvoogd).

Door middel van deze stapsgewijze invoering kon de unieke invloed van drie variabelen (zie tabel 2.5) op de duur van de uithuisplaatsingen tijdens de OTS in kaart worden gebracht.

Resultaten

De drie variabelen met een unieke invloed op de duur van de uithuisplaatsing tijdens de OTS voorspelden samen 18% van de verschillen in de duur van de uithuisplaatsingen [$F(3,120) = 8.91, p < .001$].

Tabel 2.5 Multipele Hiërarchische Regressie-analyse: Duur van de uithuisplaatsing

Voorspellers	<i>R</i>	<i>R</i> ²	ΔR^2	<i>FCh</i>	<i>b</i>	<i>t</i>
Leeftijd bij aanvang OTS	0,21	0,05	0,05	5,88	-0,23	-2,72**
Aantal gezinsvoogden in gezin tijdens OTS	0,35	0,12	0,07	10,17	0,25	2,94**
Concrete opvoedingstaken en -vaardigheden in doelen	0,43	0,18	0,06	9,14	-0,25	-3,02**

Noot 1: $N = 124$

Noot 2: * $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$

Noot 3: $F(3,120) = 8.91, p < .001$

Leeftijd bij aanvang van de OTS verklaarde 5% van de verschillen in de duur van de uithuisplaatsingen, het aantal gezinsvoogden dat het dossier had behandeld 7% van deze verschillen, en de mate waarin opvoedingsdoelen concreet waren geformuleerd verklaarde 6% van de verschillen in de duur van de uithuisplaatsingen. Een hogere leeftijd bij aanvang van de OTS en de het stellen van concrete opvoedingdoelen waren gerelateerd aan een kortere duur van de uithuisplaatsing, terwijl een groter aantal gezinsvoogden tijdens de OTS gerelateerd was aan een langere duur van de uithuisplaatsing.

De uitkomsten betekenen concreet⁹: (1) dat elke toename van 1 jaar in de leeftijd van het kind bij aanvang van de OTS verantwoordelijk was voor een afname van de duur van uithuisplaatsing met 2 maanden; (2) dat het opstellen van concrete opvoedingsdoelen gerelateerd was aan een afname van de duur van de uithuisplaatsing met 14 maanden; (3) dat iedere extra gezinsvoogd in het gezin een verlenging van de duur van de uithuisplaatsing betekende met 6 maanden. Het effect van het formuleren van concrete opvoedingsdoelen op de duur van de uitplaatsing wijst op een mogelijke invloed van de Deltamethode.

⁹ Hiertoe wordt gebruik gemaakt van de ongestandaardiseerde regressiecoëfficiënten en de niet-genormaliseerde verdeling van de duur van de uithuisplaatsing.

Discussie

Samenvatting van de resultaten

Implementatie van de Deltamethode

Bij alle Bureaus Jeugdzorg in Nederland is de invoering van de Deltamethode Gezinsvoogdij inmiddels goed merkbaar. De meeste instrumenten en hulpmiddelen behorend bij deze nieuwe methode worden door een grote groep gezinsvoogden ingezet, zij het soms in aangepaste vorm. Tijdens de implementatie van de Deltamethode Gezinsvoogdij deden zich echter problemen voor met het Informatieverwerkingssysteem Jeugdzorg (IJ-systeem). Bovendien hadden gezinsvoogden, teamleiders en gedragswetenschappers weinig tijd om zich voor te bereiden op de overstap naar de nieuwe werkwijze en zich deze eigen te maken. De informatie over de nieuwe methode verschaft volgens teamleiders van gezinsvoogden en de gezinsvoogden zelf onvoldoende duidelijkheid over het moment van invoering en de gevolgen van de implementatie van de Deltamethode voor de medewerkers van de Bureaus Jeugdzorg. De Deltatrainingen werden over het algemeen positief ervaren, maar zowel de inhoud van de trainingen als de uitvoering door de trainers was onvoldoende afgestemd op de individuele behoeften van gezinsvoogden. Daarnaast gingen de trainers te veel uit van een meewerkend cliëntsysteem, zo bleek uit opmerkingen van zowel teamleiders als gezinsvoogden.

Knelpunten tijdens de implementatie van en het werken met de Deltamethode

Problemen die zich voordeden tijdens het werken volgens de Deltamethode hadden vooral betrekking op de hoeveelheid tijd die gezinsvoogden kwijt waren aan (het zich eigen maken van nieuwe vormen van) rapportage en op het werken met de instrumenten van de Deltamethode. Gezinsvoogden gaven ook aan onvoldoende tijd te hebben om goed volgens de Deltamethode te kunnen werken. De aanvankelijk geslaagde caseloadverlaging kwam, zoals blijkt uit informatie van teamleiders, onder druk te staan door een gebrek aan financiële middelen om meer gezinsvoogden aan te nemen en te begeleiden. De werkdruk voor teamleiders en gedragswetenschappers was daarbij te groot om gezinsvoogden optimaal te kunnen begeleiden bij het werken volgens de Deltamethode. Gezinsvoogden en teamleiders gaven aan behoefte te hebben aan feedback op hun werkwijze en misten (landelijke) doorontwikkeling van de Deltamethode.

Een algemener probleem werd gevormd door de langdurige ondertoezichtstellingen. Uit interviews met teamleiders kan worden opgemaakt dat er bij een groot aantal professionals

werkzaam bij één van de ketenpartners binnen de jeugdbescherming (bijv. Bureau Jeugdzorg, de Raad voor de Kinderbescherming of de Rechtbank) weerstand lijkt te bestaan tegen het beëindigen van een OTS ten gunste van een verderstreckende (voogdij-)maatregel. Door de aard van het werkproces binnen en tussen de verschillende ketenpartners is het op dit moment zo dat weerstand tegen een verderstreckende maatregel bij één van de betrokkenen in de keten voldoende is om een voogdijmaatregel te blokkeren.

Teamleiders waren van mening dat gezinsvoogden voldoende tot goed volgens de Deltamethode werkten, maar er werden ook verbeterpunten geconstateerd ten aanzien van het gebruik van de actie-agenda en veiligheids- en risicotaxatie-instrumenten. Deze werden door respectievelijk 69% en 31% van de gezinsvoogden niet consequent ingevuld.

Gezinsvoogden gaven aan dat het hen goed tot zeer goed lukt om te positioneren en aandacht te besteden aan de veiligheid van de jeugdige, terwijl op het gebied van methodisch werken nog winst te behalen is.

Effect van de Deltamethode op de duur van de OTS

Gezinsvoogdenmerken waren voor 13% verantwoordelijk voor verschillen in de duur van de ondertoezichtstelling. De ondertoezichtstelling van de jeugdigen duurde gemiddeld 37,5 maanden. Terwijl meer werkervaring als gezinsvoogd gerelateerd was aan een langere duur van de ondertoezichtstelling, bleek meer ervaring met het werken volgens de Deltamethode juist samen te hangen met een kortere duur van de ondertoezichtstelling. Concreet betekende elk jaar extra werkervaring van de gezinsvoogd een verlenging van de OTS met een halve maand, terwijl elk extra jaar ervaring met het werken volgens de Deltamethode samen bleek te hangen met een verkorting van de OTS met 3 maanden. Wanneer er voor cliënten in het nieuwe Delta Plan van Aanpak concrete opvoedingsdoelen waren geformuleerd, was dit gerelateerd aan een verkorting van de duur van de OTS met 8 maanden. Een resultaat dat niet met de Deltamethode te maken heeft, maar het wel waard is om genoemd te worden, betreft de relatie tussen het aantal gezinsvoogden dat betrokken was bij de OTS en de duur van de OTS. Iedere extra gezinsvoogd in het gezin was gerelateerd aan een verlenging van de duur van de ondertoezichtstelling met 7 maanden. Gemiddeld waren er bij een OTS 2 gezinsvoogden betrokken, het maximum was 8.

Effect van de Deltamethode op uithuisplaatsing

Van de onder toezicht gestelde jeugdigen kreeg 58% te maken met een uithuisplaatsing. De kans op een uithuisplaatsing tijdens de OTS halveerde wanneer het Plan van Aanpak voor de jongere en zijn of haar opvoeders opgesteld was volgens het format dat deel uitmaakt van de Deltamethode. Wederom bleek ook het aantal gezinsvoogden van invloed te zijn. De

betrokkenheid van iedere extra gezinsvoogd bij een ondertoezichtstelling betekende een verhoging van de kans op een uithuisplaatsing met 32%.

Effect van de Deltamethode op de duur van de uithuisplaatsing tijdens de OTS

Gemiddeld duurde een uithuisplaatsing 17 maanden. De gemiddelde afwijking hiervan was 30 maanden. Wanneer er voor de jeugdige en zijn of haar ouders in het Delta Plan van Aanpak concrete opvoedingsdoelen waren geformuleerd, dan betekende dit een verkorting van de uithuisplaatsing met 14 maanden. De betrokkenheid van iedere extra gezinsvoogd bij de OTS was gerelateerd aan een toename van de duur van de uithuisplaatsing met 6 maanden.

Effectiviteit van de Deltamethode Gezinsvoogdij in perspectief

Ondanks knelpunten bij de implementatie van en het werken volgens de Deltamethode zijn er positieve effecten gevonden van onderdelen van de methode op de duur van de OTS, de kans op uithuisplaatsing en de duur van uithuisplaatsing. Belangrijk om hierbij te vermelden is dat het hier steeds gaat om unieke effecten van de Deltamethode, wat wil zeggen dat een aantal alternatieve verklaringen, zoals bijvoorbeeld de zwaarte van de problematiek in de gezinnen en de leeftijd van de onder toezicht gestelde jeugdige, zijn uitgesloten.

De werkzame onderdelen van de Deltamethode blijken betrekking te hebben op het methodisch en gestructureerd handelen door de gezinsvoogd. Het stapsgewijs toewerken naar een bruikbaar Plan van Aanpak met concrete werkdoelen voor jeugdigen en hun opvoeders heeft een belangrijk effect op de duur van de OTS en het aantal en de duur van uithuisplaatsingen. Hoe belangrijk deze methodische werkwijze is, blijkt onder meer uit het feit dat gezinsvoogden met relatief veel werkervaring ondertoezichtstellingen gemiddeld later afsluiten dan gezinsvoogden met minder werkervaring, terwijl meer ervaring met de Deltamethode juist samenhangt met een kortere duur van de ondertoezichtstelling. Ook teamleiders profiteren van de structuur die de Deltamethode biedt: zij geven aan dat de Deltamethode Gezinsvoogdij hen door de duidelijke stapsgewijze beschrijving handvatten biedt om de 'rode draad' tijdens de ondertoezichtstelling vast te houden. Zij kunnen de gezinsvoogden hierdoor beter helpen om tijdens de OTS te focussen op de belangrijkste doelen, waardoor ondertoezichtstellingen sneller kunnen worden afgesloten.

Opvallend is dat voor de tweede belangrijke component van de Deltamethode, namelijk de focus op houdingsaspecten van de gezinsvoogd, geen effecten werden gevonden op de uitkomstvariabelen. Wanneer gezinsvoogden het gezin goed weten te betrekken bij het proces van de OTS (engageren) en tegelijkertijd duidelijk kunnen positioneren en de veiligheid van het

kind tot een terugkerend onderwerp van gesprek maken (zoals gemeten met de 'borgingslijst'), hangt dit niet samen met een kortere duur van de OTS of met minder uithuisplaatsingen. Mogelijk zijn de gebruikte meetinstrumenten, die gebaseerd zijn op zelfrapportage door de gezinsvoogd en rapportage van de teamleider, niet geschikt om de mate van werken volgens de Deltamethode op het gebied van houdingsaspecten te meten. De hoge scores op deze instrumenten zijn immers in tegenspraak met het oordeel van vele gezinsvoogden dat zij training en begeleiding missen bij het vertalen van de theorie uit de Deltamethode naar de praktijk van het gezin. Zij hebben behoefte aan meer concrete informatie op handelingsniveau om de vertaalslag van 'denken volgens Delta' naar 'werken volgens Delta' te kunnen maken. Een tweede verklaring voor het ontbreken van een effect van de houdingsaspecten zou kunnen liggen in de omstandigheid dat binnen de teams van jeugdbeschermers veel tijd en aandacht is uitgegaan naar het vormgeven van de nieuwe Plannen van Aanpak, het invullen van veiligheidslijsten en verschillende vormen van verslaglegging ten behoeve van het dossier. Hierdoor bleef, zoals teamleiders aangaven, weinig tijd over om uitgebreider in te gaan op de werkwijze van de gezinsvoogd in het gezin. Ook de verzwaring van de taaklast van teamleiders en gedragswetenschappers (zij moeten nu meer gezinsvoogden begeleiden dan voorheen) die de invoering van de Deltamethode Gezinsvoogdij met zich mee heeft gebracht, speelt hierbij een belangrijke rol.

In deze studie bleek de invloed van de gezinsvoogd op de duur van de ondertoezichtstelling begrensd te zijn, in die zin dat kenmerken van de gezinsvoogd en zijn of haar werkwijze niet meer dan 13% van de verschillen in de duur van de OTS verklaarden. Duidelijk is geworden dat dossiers vaak worden overgedragen, terwijl alleen de laatste gezinsvoogd van de jeugdige in het onderzoek betrokken kon worden. Een analyse die zich zou beperken tot niet overgedragen dossiers laat een groter effect van (de werkwijze van) de laatste gezinsvoogd zien op de duur van de ondertoezichtstelling (21% i.p.v. 13%), maar doet minder recht aan de praktijk van de uitvoering van de ondertoezichtstelling. Een dergelijke analyse zou een vertekend beeld geven, aangezien niet overgedragen dossiers systematisch kunnen afwijken van dossiers die wel overgedragen worden.

Implicaties

Om de positieve effecten van het methodisch werken volgens de Deltamethode in de toekomst te kunnen waarborgen, is het van belang dat er voldoende aandacht wordt besteed aan het programma-integer werken (werken zoals bedoeld) volgens de methode. Programma-integriteit is één van de belangrijkste What Works principes met betrekking tot justitiële interventies (Van der

Laan & Slotboom, 2002). Wat betreft het werken met het 4-stappen model is een goede ontwikkeling zichtbaar. Het is echter zorgelijk dat van veel Deltahulpmiddelen inmiddels verschillende, door de individuele Bureaus Jeugdzorg aangepaste, versies in omloop zijn. Het gaat hierbij met name om risicotaxatie-instrumenten, het Plan van Aanpak en de actie-agenda. De mate waarin Delta-hulpmiddelen worden gebruikt, verschilt ook sterk tussen bureaus, teams en gezinsvoogden. Deze ontwikkeling resulteert in verschillen in de werkwijze binnen de gezinsvoogdij tussen de Bureaus Jeugdzorg en tussen teams en gezinsvoogden. Met andere woorden, er ontstaan verschillende Delta-methoden. Aangezien onderdelen van bijvoorbeeld het Plan van Aanpak volgens de Deltamethode een belangrijk effect hebben op de duur van de OTS en de (duur van) uithuisplaatsing is het van belang dat deze instrumenten bij elk Bureau Jeugdzorg dezelfde inhoud hebben en worden ingezet. Om de uniformiteit van de Deltamethode Gezinsvoogdij te bevorderen is het belangrijk om het Handboek Deltamethode en de hulpmiddelen en instrumenten landelijk aan te passen en door te ontwikkelen. Dit werd eerder ook vastgesteld door Eijgeraam et al. (2007). Ook wanneer in de toekomst het effect wordt onderzocht van (delen van) de hulpmiddelen en instrumenten op de uitkomsten voor de jeugdige is het voor de zuiverheid van de meting van belang dat deze dezelfde inhoud hebben en door verschillende jeugdbeschermers hetzelfde worden ingezet. Bij de verdere ontwikkeling en implementatie van de Deltamethode Gezinsvoogdij zou daarom gestuurd moeten worden op eenheid in de manier van werken van verschillende teams van gezinsvoogden en Bureaus Jeugdzorg. Hierbij zou dan rekening gehouden moeten worden met de opmerkingen van de gezinsvoogden over de genoemde instrumenten: gebruiksvriendelijkheid, eenvoudiger taalgebruik en een goede koppeling met het IJ-systeem zijn daarbij de belangrijkste aandachtspunten. Er is ook behoefte aan duidelijke richtlijnen ten aanzien van het gebruik van de instrumenten. Nu is onduidelijk welke Delta-hulpmiddelen een essentieel onderdeel zijn van de methode en welke naar eigen inzicht kunnen worden ingezet, afhankelijk van bijvoorbeeld de omstandigheden in het gezin. Slot et al. (2004) gaven ook aan dat richtlijnen ontbreken om deze hulpmiddelen toe te passen in verschillende situaties en omstandigheden.

Een tweede punt van zorg betreft de huidige eenzijdige nadruk, die mede door tijdgebrek is ontstaan, op de methodische instrumenten van de Deltamethode en de verslaglegging in het (elektronische) dossier. Hierdoor blijven de houdingsaspecten, die in de Deltamethode als belangrijke potentieel werkzame component worden gezien, mogelijk onderbelicht. Training van gezinsvoogden en een betere begeleiding door teamleiders en/of gedragswetenschappers op dit gebied zijn nodig. De inhoud van deze training en begeleiding dient nauw aan te sluiten bij de dagelijkse praktijk, bijvoorbeeld door middel van rollenspellen, gebruik van videobeelden en het aanbieden van voorbeelden van zinnen die gebruikt kunnen worden om lastige onderwerpen te

kunnen introduceren (positioneren) of gezinnen tijdens huisbezoeken beter te kunnen motiveren tot een actieve rol in het proces van de OTS (engageren). De theorie van de Deltamethode op het gebied van de houdingsaspecten van de gezinsvoogd zal zo meer praktisch toepasbaar worden, wat zal resulteren in beter werken volgens de principes van de methode en in verdere internalisering van de essentiële principes door de gezinsvoogd.

Het is van belang dat de caseloadverlaging van de gezinsvoogden naar 15-17 OTS-zaken per full-time werkende gezinsvoogd wordt gehandhaafd en de werkdrukverzwaring waar teamleiders en gedragswetenschappers mee kampen wordt teruggedrongen. Alleen op deze wijze kan de implementatie van de Deltamethode Gezinsvoogdij verder doorgang vinden, hebben gezinsvoogden voldoende tijd en begeleiding tot hun beschikking om zich de nieuwe werkwijze en aanpassingen daarvan verder eigen te maken, en kan meer aandacht worden besteed aan de houdingsaspecten van de gezinsvoogd.

Het feit dat het aanwezig zijn van meerdere gezinsvoogden (meer wisselingen van gezinsvoogd) tijdens een OTS gerelateerd is aan een langere duur van de OTS, vraagt om een nadere beschouwing. Aan de ene kant is het vanzelfsprekend dat er tijdens een langere OTS meer kans is op een wisseling van gezinsvoogd, maar aan de andere kant betekent elke wisseling een verlenging van de OTS met 7 maanden en duurt de eventuele uithuisplaatsing ook 6 maanden langer. Mogelijk hangt dit samen met het feit dat de nieuwe gezinsvoogd zich in moet werken en tijd nodig heeft om een goede werkrelatie met het cliëntsysteem op te bouwen. Een andere oorzaak zou kunnen zijn dat gezinsvoogden die een zaak overnemen van één of meerdere collega's in de eerste plaats de gekozen lijn willen voortzetten en pas na verloop van tijd overwegen om de OTS af te sluiten. De oorzaken van de wisselingen kunnen in kaart worden gebracht, zodat naar aanleiding daarvan eventueel maatregelen kunnen worden genomen om het aantal wisselingen van gezinsvoogd gedurende één OTS zo mogelijk terug te dringen.

Verder zal het betrekken van gezinsvoogden, teamleiders en gedragswetenschappers als ervaringsdeskundigen bij het doorontwikkelen van de methode mogelijk leiden tot aanpassingen die goed aansluiten bij de dagelijkse praktijk van de jeugdbeschermer en de ervaringen van de gezinsvoogden en teamleiders. Ook het tijdig informeren van alle medewerkers zal de kans vergroten dat aanpassingen op grote schaal worden geaccepteerd en doorgevoerd (Stals et al., 2008, 2010).

In dit onderzoek zijn de landelijk werkende instellingen voor jeugdbescherming, zoals het NIDOS, de William Schrikker Groep en het Leger des Heils, niet meegenomen vanwege hun afwijkende cliëntpopulatie. Om in kaart te brengen hoe de Deltamethode in deze instellingen wordt ingezet en of het gebruik van de methode ook hier leidt tot verbetering van de doelmatigheid van de ondertoezichtstellingen is vervolgonderzoek nodig. Tegelijk zou dan in

kaart gebracht kunnen worden hoe de Deltamethode Gezinsvoogdij verder kan worden aangepast voor het gebruik bij deze specifieke groepen jeugdigen en hun opvoeders.

Ook dient te worden onderzocht wat de oorzaken zijn van het voortbestaan van ondertoezichtstellingen met een lange looptijd van meer dan drie jaar, nu de Deltamethode Gezinsvoogdij duidelijk stelt dat de OTS een tijdelijke maatregel is. Het is de vraag of dit te wijten is aan bepaalde gezinskenmerken of aan bijvoorbeeld gebrek aan plaatsen voor vervolghulp of weerstand van de ketenpartners binnen de jeugdzorg tegen het omzetten van een ondertoezichtstelling in een voogdijmaatregel.

Bij vervolgonderzoek met betrekking tot de implementatie en effectiviteit van de Deltamethode zal aandacht moeten worden besteed aan het betrouwbaar en valide meten van de mate waarin gezinsvoogden zich de houdingsaspecten uit de Deltamethode hebben eigen gemaakt. Zo kan, wanneer gezinsvoogden hier beter in getraind zijn, ook worden onderzocht wat de invloed van deze aspecten is op de duur van de OTS en (de duur van) uithuisplaatsingen. Ook zou vervolgonderzoek zich kunnen richten op het in kaart brengen van oorzaken van de wisselingen van gezinsvoogd binnen één OTS, aangezien in het licht van de hier gepresenteerde onderzoeksuitkomsten kan worden verwacht dat de duur van de OTS afneemt wanneer het aantal gezinsvoogden tijdens de OTS teruggedrongen wordt. Omdat gezinsvoogden een belangrijke taak hebben in het tot stand doen komen van adequate hulpverlening voor gezinnen en het coördineren daarvan, is het ook het onderzoeken waard of de inzet van deze hulpverlening een bijdrage kan leveren aan het terugdringen van de duur van de OTS en het aantal en de duur van uithuisplaatsingen.

Beperkingen van de studie

Deze studie kende een aantal beperkingen. Een eerste beperking betreft het aantal teamleiders dat geselecteerd is voor het onderzoek Deltamethode Gezinsvoogdij. Doordat dit er 30 waren, verdeeld over 15 Bureaus Jeugdzorg, is de statistische power op teamniveau laag. Dit is een mogelijke verklaring voor het feit dat er geen teameffecten gevonden werden op de uitkomstvariabelen.

Enkele beschrijvende gegevens over onder toezicht gestelde jeugdigen, gezinsvoogden en teamleiders, zoals de gemiddelde leeftijd of de verdeling over beide seksen, konden niet worden getoetst aan landelijke cijfers. In de jaarverslagen van de 15 Bureaus Jeugdzorg en in de Brancherapportage Jeugdzorg (MOgroep Jeugdzorg, 2009) worden deze gemiddelden niet vermeld. Hoewel de steekproef random werd getrokken, onder andere met het oog op representativiteit, kunnen hierdoor geen uitspraken worden gedaan over de representativiteit van

de steekproef. Uit de jaarverslagen is overigens wel af te leiden dat de verdeling naar sekse en de gemiddelde leeftijd van gezinsvoogden en teamleiders in dit onderzoek overeenkomsten vertonen met de sekseverdeling en gemiddelde leeftijd van het personeel dat bij de bureaus jeugdzorg werkzaam is.

Bij het opstellen van de checklist voor het dossier is gebruik gemaakt van de ZAP (Slot et al. 2002), aangevuld met een aantal items. Naarmate het onderzoek vorderde bleek dat in deze checklist enkele zaken ontbraken die ook van invloed zouden kunnen zijn op de uitkomstvariabelen. Er is bijvoorbeeld niet gerapporteerd in hoeverre er sprake was van een eerdere OTS van het kind zelf of diens broer(s) of zus(sen), en ook ontbrak informatie over aanwezigheid van psychopathologie en verslaving bij ouders. Of ouders in het verleden hulp ontvingen in verband met psychiatrische klachten of verslaving is overigens wel meegenomen.

Opvallend was dat slechts enkele cliëntfactoren konden worden geïdentificeerd die samenhangen met de uitkomstvariabelen, terwijl cliënt- of dossierkenmerken samen 83% van de verschillen in de duur van de ondertoezichtstelling bepalen. Mogelijk wordt dit mede veroorzaakt door het feit dat deels gebruik is gemaakt van niet gevalideerde meetinstrumenten die eerder zijn gebruikt in onderzoek naar de Deltamethode, zoals de ZAP. Gebruik makend van de uitkomsten van dit onderzoek, kan verder gewerkt worden aan de ontwikkeling en validering van instrumenten om cliëntfactoren valide en betrouwbaar te kunnen meten.

Ten slotte kon niet geanalyseerd worden wat voor effect het werken volgens de Deltamethode heeft op het aantal uithuisplaatsingen tijdens de ondertoezichtstelling door de onduidelijke registratie hiervan in de dossiers. In plaats daarvan is bij de analyses gebruik gemaakt van een dichotome variabele: wel of niet uithuisplaatsing.

Conclusie

Uit de onderzoeksresultaten komt naar voren dat 13 tot 21 procent van de verschillen in de duur van de OTS, afhankelijk van het aantal gezinsvoogden dat zich met één OTS bezighoudt, toegeschreven kan worden aan kenmerken van de gezinsvoogd. Daarmee wordt aangetoond dat er grenzen zijn aan de mate waarin de werkwijze van de gezinsvoogd bij kan dragen aan de verkorting van de duur van de OTS. De duur van de OTS wordt immers voornamelijk bepaald door cliëntkenmerken, of anders gezegd: door de ernst van de problematiek van de jeugdige en zijn of haar opvoeders en de noodzaak om hier in een civielrechtelijk kader op in te grijpen.

Samengevat bieden de uitkomsten van dit onderzoek voor het eerst empirische aanwijzingen voor de effectiviteit van het werken volgens de Deltamethode Gezinsvoogdij. Concrete opvoedingsdoelen in het Plan van Aanpak en elk jaar meer werkervaring met de

Deltamethode Gezinsvoogdij van de gezinsvoogd hangen samen met een verkorting van de duur van de OTS met respectievelijk 8 en 3 maanden. Verder betekent een Plan van Aanpak dat is opgesteld volgens de Deltamethode een halvering van de kans op een uithuisplaatsing. Wanneer er in het Plan van Aanpak bovendien concrete opvoedingsdoelen worden gesteld, kan de duur van de uithuisplaatsing met 14 maanden worden verkort. De effectiviteit van de Deltamethode Gezinsvoogdij kan waarschijnlijk worden behouden en vergroot door blijvende aandacht voor programma-integriteit. In dit onderzoek werden nog geen positieve effecten gevonden van houdingsaspecten van de gezinsvoogd, die ook een belangrijk onderdeel vormen van de Deltamethode Gezinsvoogdij. Training en begeleiding van gezinsvoogden op dit gebied kunnen hier mogelijk verandering in brengen.

Het is belangrijk dat jeugdbeschermers voldoende tijd hebben om volgens de Deltamethode te werken en daarbij voldoende ondersteuning krijgen die aansluit bij hun behoeften. Hiermee wordt de kans vergroot dat zij ook daadwerkelijk kunnen werken zoals in de methode beschreven staat. Het oplopen van de caseload van gezinsvoogden en de toename van de werkdruk van teamleiders en gedragswetenschappers is daarom een punt van zorg.

Vervolgonderzoek is nodig om de doelmatigheid van de methode bij de landelijk werkende instellingen voor jeugdbescherming te meten, en om in kaart te brengen wat oorzaken en gevolgen zijn van het voortbestaan van de zogenaamde langdurige ondertoezichtstellingen en van de wisselingen van gezinsvoogd binnen één OTS. Ten slotte is het belangrijk te onderzoeken in welke mate het inzetten van adequate hulpverlening tijdens de OTS een bijdrage levert of kan leveren aan het verkorten van de duur van de ondertoezichtstelling.

Literatuur

- Bijl, B. & Boogaart, P.H.M. van den. (1992). Het meten van de bereidheid tot verandering: Betrouwbaarheid en validiteit van de Nederlandstalige versie van de DDO. *Pedagogisch Tijdschrift*, 17 (1), 26-41.
- Eijgenraam, K., Schouten, R., Bartelink, C. & Hoogendoorn, T. (2007). *Verkorting doorlooptijden in de jeugdbeschermingsketen. Evaluatie pilots Project 'Afstemming Werkwijze in de Keten' (Programma Beter Beschermd)*. Nederlands Jeugdinstituut / NJi, Utrecht.
- Glisson, G., Bailey, J. W. & Post, J. A. (2000). Predicting the Time Children Spend in State Custody. *Social Service Review*. pp. 253-280, University of Chicago Press.
- Goldstein, H. (1995). *Multilevel Statistical Models (Second edition)*. London: Edward Arnold.
- Heinrich, R. & Krooi, H. (2009) *Kwaliteitssysteem van de deltamethode binnen de gezinsvoogdij*. PI Research, Adviesbureau Van Montfoort.
- Inkelas, M. & Halfon, N. (1997). Recidivism in Child Protective Services. *Children and Youth Services Review*, 19 (3), pp. 139-161, 1997.
- Laan, P.H. van der & Slotboom, A.M. (2002). Wat werkt? In P.J. van Koppen, D.J. Helsing, H.L.G.J. Merckelbach & H.F.M. Crombag (red.), *Het recht van binnen* (pp. 963-975). Deventer: Kluwer.
- Lunenburg, P., Bijl, B. & Slot, N. W. (2006). *Bescherming in ontwikkeling: het vervolg. Vervolgonderzoek in het kader van het 'Deltaplan Kwaliteitsverbetering Gezinsvoogdij'*. PI Research, Vrije Universiteit Amsterdam.
- MOgroep Jeugdzorg (2009) Brancherapportage Jeugdzorg. MOgroep Jeugdzorg, Utrecht.
- Montfoort, Adviesbureau van, PI Research (2008) *Handboek Deltamethode Gezinsvoogdij. De nieuwe methode voor de uitvoering van de ondertoezichtstelling*. Versie 2.
- Rasbach, J., Browne, W., Goldstein, H., Yang, M., Plewis, I., Healy, M., Woodhouse, G., Draper, D., Langford, I. en Lewis, T. (2001). *A user's guide to MLwiN*. London: Centre for Multilevel Modelling, Institute of Education, University of London.
- Slot, N. W., Theunissen, A., Esmeijer, F. J. & Duivenvoorden, Y. (2002). *909 zorgen. Een onderzoek naar de doelmatigheid van de ondertoezichtstelling*. Vrije Universiteit Amsterdam.
- Slot, N. W., Tooren, A. van & Bijl, B. (2004). *Bescherming in ontwikkeling. De evaluatie van de methodische vernieuwing in het kader van het 'Deltaplan Kwaliteitsverbetering Gezinsvoogdij'*. PI Research.
- Stals, K., Yperen, T. van, Reith, W. & Stams, G. J. J. M. (2008). *Effectieve en duurzame implementatie in de jeugdzorg. Een literatuurrapportage over belemmerende en bevorderende factoren op implementatie*

van interventies in de jeugdzorg. Universiteit Utrecht, Stichting Jeugdformaat, Universiteit van Amsterdam.

Stals, K., Van Yperen, T., Reith, W., & Stams, G.J.J.M. (2010). Planmatig implementeren leidt tot effectievere interventies in de praktijk. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, 49, 43-55.

Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (1996). *Using Multivariate Statistics*. (3rd ed.). California State University, Northridge: Harper Collins College Publishers.

Vedivo (2000). *Leiding geven aan verandering*. Vedivo, Utrecht.

Veldhoven, M., Meijman, T. F., Broersen, J. P. J. & Fortuin, R. J. (2002). *Handleiding VBBA*. SKB Vragenlijst Services.

Bijlage A

Overzicht van alle variabelen opgenomen in het multilevel-model: Gemiddelden, Standaard Deviaties en Correlaties tussen predictoren en de duur van de ondertoezichtstelling.

Tabel A1. Achtergrondvariabelen Start OTS en Duur OTS: Gemiddelen, Standaard Deviaties en Correlaties

	<i>M</i>	<i>SD</i>	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1. Woonsituatie bij aanvang OTS	0,28	0,45	1,00										
2. UHP voorafgaand aan OTS	0,31	0,46	0,47 ***	1,00									
3. Wel of geen UHP bij start OTS	0,37	0,48	0,57 ***	0,59 ***	1,00								
4. Duur VOTS in maanden	0,21	0,40	0,20 **	0,54 ***	0,49 ***	1,00							
5. Leeftijd bij aanvang OTS in maanden	130,80	63,49	0,02	0,08	-0,01	-0,02	1,00						
6. Geslacht kind	0,49	0,50	0,01	-0,03	-0,04	0,03	-0,07	1,00					
7. Geboorteland kind	0,06	0,23	0,02	0,00	0,05	0,02	0,04	0,06	1,00				
8. Culturele achtergrond	0,43	0,50	-0,05	-0,12	0,05	0,07	-0,04	0,00	0,29 ***	1,00			
9. Aantal inwonende kinderen in gezin	2,20	1,36	-0,11	-0,13 *	-0,13 *	-0,12	0,05	-0,07	0,04	0,08	1,00		
10. (echt)Scheiding voor OTS	0,64	0,48	-0,12	-0,15 *	-0,12	-0,19 **	0,24 ***	-0,12	0,03	0,01	0,11	1,00	
11. Duur OTS	1,45	0,32	0,09	0,00	0,06	-0,15 *	-0,26 ***	-0,04	-0,07	-0,05	0,08	0,05	1,00

* $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$

$N = 224$

Tabel A2. Criminaliteit, Kindermishandeling en -Verwaarlozing en Duur OTS: Gemiddelen, Standaard Deviaties en Correlaties

	<i>M</i>	<i>SD</i>	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Criminaliteit in het gezin	0,42	0,50	1,00								
2. Mishandeling in het gezin	0,34	0,47	0,01	1,00							
3. Seksueel misbruik in het gezin	0,12	0,32	0,03	0,12	1,00						
4. Zorgpunten gezin opvoeding en verwaarlozing	0,97	0,69	0,00	0,09	0,04	1,00					
5. Geschiedenis van seksueel misbruik	0,13	0,34	0,05	0,12	0,44 ***	0,15 *	1,00				
6. Geschiedenis van lichamelijke mishandeling	0,34	0,47	0,01	1,00 ***	0,12	0,09	0,12	1,00			
7. Geschiedenis van pedagogische verwaarlozing	0,38	0,49	-0,01	0,11	-0,14 *	0,58 ***	0,00	0,11	1,00		
8. Geschiedenis van emotionele verwaarlozing	0,46	0,50	0,09	0,20 **	0,00	0,62 ***	0,13 *	0,20 **	0,48 ***	1,00	
9. Duur OTS	1,45	0,32	-0,15 *	-0,08	0,11	0,20 **	0,04	-0,08	0,27 ***	0,20 **	1,00

* $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$

$N = 224$

Tabel A3. Psychopathologie en Zorgpunten Jeugdige, Genoten Hulpverlening Jeugdige en Ouders en Duur OTS: Gemiddelen, Standaard Deviaties en Correlaties

	<i>M</i>	<i>SD</i>	1	2	3	4	5	6	7
1. Psychopathologie jeugdige internaliserend	0,43	0,54	1,00						
2. Psychopathologie jeugdige externaliserend	0,68	0,71	0,29 ***	1,00					
3. Zorgpunten jeugdige	0,00	1,00	0,23 ***	0,30 ***	1,00				
4. Zorgpunten wijdere omgeving, school	0,87	0,78	0,22 ***	0,61 ***	0,46 ***	1,00			
5. Genoten hulpverlening jeugdige	0,71	0,45	0,20 **	0,33 ***	0,17 *	0,31 ***	1,00		
6. Genoten hulpverlening ouders	0,72	0,45	-0,10	-0,12	0,03	-0,06	-0,02	1,00	
7. Duur OTS	1,45	0,32	-0,06	-0,09	0,10	-0,03	-0,09	0,14 *	1,00

* $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$

$N = 224$

Tabel A4. Uithuisplaatsing en aantal gezinsvoogden tijdens OTS, Deltakenmerken Dossier en Duur OTS:
Gemiddelden, Standaard Deviaties en Correlaties

	<i>M</i>	<i>SD</i>	1	2	3	4	5	6	7
1. Wel of geen uithuisplaatsing tijdens OTS	0,57	0,50	1,00						
2. Aantal gezinsvoogden in gezin tijdens OTS	1,96	1,31	0,18 **	1,00					
3. Enageren gezinsvoogd in dossier	2,34	0,60	-0,06	-0,01	1,00				
4. Plan van aanpak wel of niet volgens Delta	0,60	0,49	-0,16 *	-0,07	0,39 ***	1,00			
5. Concrete opvoedingstaken in doelen	0,49	0,50	-0,13 *	-0,10	0,48 ***	0,25 ***	1,00		
6. Concrete ontwikkelingstaken in doelen	0,60	0,49	-0,02	0,00	0,51 ***	0,30 ***	0,59 ***	1,00	
7. Duur OTS	1,45	0,32	0,29 ***	0,45 ***	-0,05	-0,16 *	-0,18 **	-0,09	1,00

* $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$

$N = 224$

Tabel A5. Achtergrondvariabelen Gezinsvoogd, Implementatiekenmerken, Werkomstandigheden en Duur OTS:
Gemiddelen, Standaard Deviaties en Correlaties

	<i>M</i>	<i>SD</i>	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Sekse gezinsvoogd	0,69	0,46	1,00								
2. Leeftijd gezinsvoogd	39,28	10,46	-0,25 ***	1,00							
3. Werkervaring als gezinsvoogd	91,57	91,59	-0,19 **	0,63 ***	1,00						
4. Mate van gebrek aan bereidheid tot verandering	3,48	0,73	-0,20 **	-0,05	0,07	1,00					
5. Afstemming implementatie op behoeften gezinsvoogd	6,24	1,44	0,09	-0,14 *	-0,23 ***	-0,50 ***	1,00				
6. Relatie met collega's	1,47	0,30	-0,15 *	-0,12	-0,28 ***	0,07	-0,07	1,00			
7. Relatie met leidinggevende	1,53	0,33	-0,11	-0,08	0,02	0,34 ***	-0,29 ***	0,32 ***	1,00		
8. Werktempo en werkhoeveelheid	2,30	0,40	-0,04	0,26 ***	0,20 **	-0,24 ***	0,08	-0,19 **	-0,22 ***	1,00	
9. Duur OTS	1,45	0,32	0,00	0,15 *	0,20 **	0,04	-0,05	-0,08	0,07	0,04	1,00

* $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$

$N = 224$

Tabel A6. Werken volgens Delta en Duur OTS: Gemiddelen, Standaard Deviaties en Correlaties

	<i>M</i>	<i>SD</i>	1	2	3	4	5	6	7	8
1. Werkervaring met Deltamethode in maanden	18,94	9,80	1,00							
2. Caseload Niet of wel op 17 of lager	0,73	0,44	-0,15 *	1,00						
3. Engageren	3,47	0,48	0,15 *	0,04	1,00					
4. Positioneren	4,27	0,39	0,07	-0,10	0,25 ***	1,00				
5. Methodisch werken	2,99	0,64	0,15 *	0,05	0,64 ***	0,13 *	1,00			
6. Werken met veiligheid	3,91	0,46	-0,06	-0,03	0,32 ***	0,67 ***	0,18 **	1,00		
7. Houding gezinsvoogd volgens teamleider	2,36	0,32	0,32 ***	-0,01	-0,02	0,02	0,00	0,10	1,00	
8. Duur OTS	1,45	0,32	-0,15 *	0,03	-0,09	-0,04	-0,04	-0,01	-0,08	1,00

* $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$

$N = 224$

Bijlage B

Overzicht van alle variabelen opgenomen in het multi-pele lineaire regressie-model:

Gemiddelen, Standaard Deviaties en Correlaties tussen predictoren en de duur van de uithuisplaatsing.

Tabel B1. Achtergrondvariabelen Start OTS en Duur Uithuisplaatsing: Gemiddelen, Standaard Deviaties en Correlaties

	<i>M</i>	<i>SD</i>	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1. Woonsituatie voor aanvang OTS	0,43	0,50	1,00										
2. UHP voorafgaand aan OTS	0,46	0,50	0,41 ***	1,00									
3. Wel of geen UHP bij start OTS	0,63	0,49	0,49 ***	0,54 ***	1,00								
4. Duur VOTS in maanden	0,31	0,46	0,13	0,62 ***	0,47 ***	1,00							
5. Leeftijd bij aanvang OTS in maanden	128,16	64,74	-0,05	0,11	0,03	0,05	1,00						
6. Geslacht kind	0,44	0,50	-0,02	-0,01	0,05	0,04	-0,10	1,00					
7. Geboorteland kind	0,06	0,23	0,07	-0,02	0,04	-0,09	0,11	0,06	1,00				
8. Culturele achtergrond	0,41	0,49	-0,06	-0,18 *	0,10	0,01	0,00	0,05	0,29 ***	1,00			
9. Aantal inwonende kinderen in gezin	2,09	1,27	-0,11	-0,16	-0,12	-0,10	0,07	-0,12	0,09	0,08	1,00		
10. (echt)Scheiding voor OTS	0,62	0,49	-0,13	-0,25 **	-0,19 *	-0,17	0,23 **	-0,14	0,05	-0,02	0,10	1,00	
11. Duur uithuisplaatsing	1,26	0,46	0,08	0,03	0,05	-0,05	-0,21 *	0,00	-0,05	-0,13	-0,06	0,06	1,00

* $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$

$N = 124$

Tabel B2. Criminaliteit, Kindermishandeling en -Verwaarlozing en Duur Uithuisplaatsing: Gemiddelen, Standaard Deviaties en Correlaties

	<i>M</i>	<i>SD</i>	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Criminaliteit in gezin	0,37	0,49	1,00								
2. Mishandeling in het gezin	0,37	0,49	0,07	1,00							
3. Seksueel misbruik in het gezin	0,10	0,30	0,14	0,14	1,00						
4. Zorgpunten gezin opvoeding en verwaarlozing	1,11	0,65	0,01	0,19 *	0,06	1,00					
5. Geschiedenis van seksueel misbruik	0,15	0,35	0,11	0,16	0,41 ***	0,14	1,00				
6. Geschiedenis van lichamelijke mishandeling	0,37	0,49	0,07	1,00 ***	0,14	0,19 *	0,16	1,00			
7. Geschiedenis van pedagogische verwaarlozing	0,48	0,50	-0,03	0,10	-0,20 *	0,50 ***	-0,03	0,10	1,00		
8. Geschiedenis van emotionele verwaarlozing	0,56	0,50	0,10	0,30 ***	0,07	0,64 ***	0,13	0,30 ***	0,41 ***	1,00	
9. Duur Uithuisplaatsing	1,26	0,46	-0,14	-0,13	0,14	0,18 *	0,10	-0,13	0,13	0,04	1,00

* $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$

$N = 124$

Tabel B3. Psychopathologie en Zorgpunten Jeugdige, Genoten Hulpverlening Jeugdige en Ouders en Duur Uithuisplaatsing: Gemiddelen, Standaard Deviaties en Correlaties

	<i>M</i>	<i>SD</i>	1	2	3	4	5	6	7
1. Psychopathologie jeugdige internaliserend	0,43	0,57	1,00						
2. Psychopathologie jeugdige externaliserend	0,73	0,74	0,29 ***	1,00					
3. Zorgpunten jeugdige	0,18	1,05	0,27 **	0,34 ***	1,00				
4. Zorgpunten wijdere omgeving, school	0,89	0,78	0,22 *	0,64 ***	0,54 ***	1,00			
5. Genoten hulpverlening jeugdige	0,77	0,43	0,22 *	0,30 ***	0,21 *	0,27 **	1,00		
6. Genoten hulpverlening ouders	0,75	0,43	-0,16	-0,14	0,03	0,03	-0,05	1,00	
7. Duur uithuisplaatsing	1,26	0,46	-0,06	-0,02	0,11	0,02	-0,18 *	0,05	1,00

* $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$

$N = 124$

Tabel B4. Aantal gezinsvoogden tijdens OTS, Deltakenmerken Dossier en Duur Uithuisplaatsing:
Gemiddelen, Standaard Deviaties en Correlaties

	<i>M</i>	<i>SD</i>	1	2	3	4	5	6
1. Aantal gezinsvoogden in gezin tijdens OTS	2,18	1,41	1,00					
2. Enageren gezinsvoogd in dossier	2,30	0,57	0,13	1,00				
3. Plan van aanpak wel of niet volgens Delta	0,53	0,50	0,05	0,34 ***	1,00			
4. Concrete opvoedingstaken in doelen	0,42	0,50	-0,05	0,46 ***	0,21 *	1,00		
5. Concrete ontwikkelingstaken in doelen	0,58	0,50	0,05	0,51 ***	0,32 ***	0,56 ***	1,00	
6. Duur Uithuisplaatsing	1,26	0,46	0,29 ***	-0,17	-0,07	-0,25 **	-0,19 *	1,00

* $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$

$N = 124$

Tabel B5. Achtergrondvariabelen Gezinsvoogd, Implementatiekenmerken, Werkomstandigheden en Duur Uithuisplaatsing:
Gemiddelen, Standaard Deviaties en Correlaties

	<i>M</i>	<i>SD</i>	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Sekse gezinsvoogd	0,68	0,47	1,00								
2. Leeftijd gezinsvoogd	39,32	10,19	-0,26 **	1,00							
3. Werkervaring als gezinsvoogd	92,81	92,74	-0,17	0,64 ***	1,00						
4. Mate van gebrek aan bereidheid tot verandering	3,52	0,79	-0,16	0,00	0,07	1,00					
5. Afstemming implementatie op behoeften gezinsvoogd	6,21	1,50	0,15	-0,18 *	-0,23 **	-0,56 ***	1,00				
6. Relatie met collega's	1,48	0,28	0,01	-0,10	-0,27 **	-0,02	-0,13	1,00			
7. Relatie met leiding	1,55	0,32	-0,07	-0,04	-0,02	0,27 **	-0,24 **	0,25 **	1,00		
8. Werktempo en werkhoeveelheid	2,27	0,39	-0,09	0,18 *	0,13	-0,24 **	0,10	-0,12	-0,19 *	1,00	
9. Duur Uithuisplaatsing	1,26	0,46	-0,07	0,24 **	0,18 *	0,00	0,06	0,01	0,09	0,05	1,00

* $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$
N = 124

Tabel B6. Werken volgens Delta en Duur Uithuisplaatsing: Gemiddelen, Standaard Deviaties en Correlaties

	<i>M</i>	<i>SD</i>	1	2	3	4	5	6	7	8
1. Werkervaring met Deltamethode in maanden	18,57	8,96	1,00							
2. Caseload wel of niet op Deltanorm	0,69	0,47	-0,13	1,00						
3. Engageren	3,45	0,48	0,11	0,12	1,00					
4. Positioneren	4,26	0,40	0,03	-0,11	0,26 **	1,00				
5. Methodisch werken	2,95	0,65	0,07	0,10	0,62 ***	0,08	1,00			
6. Werken met Veiligheid	3,92	0,48	-0,11	-0,03	0,37 ***	0,68 ***	0,19 *	1,00		
7. Houding gezinsvoogd volgens teamleider	2,34	0,32	0,23 *	-0,02	-0,04	-0,11	-0,01	0,04	1,00	
8. Duur uithuisplaatsing	1,26	0,46	-0,05	0,19 *	-0,04	-0,13	0,03	-0,10	-0,16	1,00

* $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$

$N = 124$

Bijlage C

Overzicht van continue en dichotome predictoren van uithuisplaatsing.

T-toetsen en X2 toetsen voor verschillen tussen jeugdigen die wel en jeugdigen die niet uit huis geplaatst zijn tijdens de ondertoezichtstelling.

Tabel C1. T-toetsen voor Continue Predictoren van Uithuisplaatsing

	Geen UHP (<i>n</i> = 100)		UHP (<i>n</i> = 124)		<i>t</i>
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	
Leeftijd bij aanvang OTS in maanden	134,08	62,08	128,16	64,74	0,69
Aantal inwonende kinderen in gezin	2,35	1,46	2,09	1,27	1,40
Zorgpunten gezin: opvoeding en verwaarlozing	0,79	0,69	1,11	0,65	-3,52 ***
Psychopathologie kind: internaliserend	0,43	0,51	0,43	0,57	-0,03
Psychopathologie kind: externaliserend	0,63	0,67	0,73	0,74	-1,05
Zorgpunten jeugdige (z-score)	-0,23	0,88	0,18	1,05	-3,20 **
Zorgpunten wijdere omgeving: school	0,85	0,78	0,89	0,78	-0,43
Aantal gezinsvoogden in gezin tijdens OTS	1,69	1,11	2,18	1,41	-2,91 **
Enageren gezinsvoogd in dossier	2,39	0,64	2,30	0,57	1,11
Leeftijd gezinsvoogd	39,23	10,83	39,32	10,19	-0,07
Aantal maanden werkervaring als gezinsvoogd	90,03	90,57	92,81	92,74	-0,23
Gebrek aan bereidheid tot verandering	3,42	0,65	3,52	0,79	-0,95
Afstemming strategie op behoefte gezinsvoogd	6,28	1,36	6,21	1,50	0,35
Relatie met collega's	1,45	0,32	1,48	0,28	-0,83
Relaties met leiding	1,50	0,34	1,55	0,32	-1,10
Werktempo en werkhoeveelheid	2,35	0,40	2,27	0,39	1,58
Werkervaring met Deltamethode	19,39	10,79	18,57	8,96	0,62
Engageren door de gezinsvoogd	3,50	0,47	3,45	0,48	0,76
Positioneren door de gezinsvoogd	4,27	0,38	4,26	0,40	0,27
Methodisch werken door gezinsvoogd	3,04	0,63	2,95	0,65	1,05
Werken met veiligheid door gezinsvoogd	3,90	0,44	3,92	0,48	-0,23
Houding gezinsvoogd volgens teamleider	2,40	0,31	2,34	0,32	1,33

N = 224

* $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$

Tabel C2. Kruistabelanalyse voor Dichotome Predictoren van Uithuisplaatsing

Predictoren	Geen UHP (n = 100)	Wel UHP (n = 124)	X2
Woonsituatie: niet bij biologische ouder	9%	43%	31.49 ***
Uithuisplaatsing voorafgaand aan OTS	13%	46%	28.01 ***
Uithuisplaatsing bij start OTS	4%	63%	82.77 ***
Aanwezigheid van VOTS	8%	31%	17.40 ***
Sekse Kind: jongen	45%	56%	2.51
Geboorteland: niet in Nederland	6%	6%	0.01
Allochtone culturele achtergrond	45%	41%	0.34
Echtscheiding	66%	62%	0.37
Criminaliteit in het gezin	49%	37%	3.21
Mishandeling in het gezin	30%	37%	1.24
Seksueel misbruik in het gezin	14%	10%	1.01
Geschiedenis van seksueel misbruik	11%	15%	0.61
Geschiedenis van kindermishandeling	30%	37%	1.24
Geschiedenis van pedagogische verwaarlozing	25%	48%	12.04 ***
Geschiedenis van emotionele verwaarlozing	32%	57%	13.35 ***
Hulpverleningsgeschiedenis jeugdige	65%	77%	3.66 +
Hulpverleningsgeschiedenis ouders	69%	75%	1.00
Plan van Aanpak volgens Deltamethode	69%	53%	5.75 *
Concrete opvoedingsdoelen	58%	42%	5.72 *
Concrete ontwikkelingstaken in doelen	62%	58%	0.36
Sekse gezinsvoogd: man	70%	68%	0.13
Caseload niet op Deltanorm	21%	32%	3.08 +

N = 224

+ $p < .05$ (een zijdig) * $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$ (twee zijdig)

Voor de overzichtelijkheid staat steeds het percentage vermeld van 1 van de 2 categorieën